ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر، ئەپسانىلەر ئامبىرى

چىغاتاي تىلىنىڭ لۇغىتى

تۈزگۈچىلەر: غەنىزات غەيۇرانى، ئىسمائىل قادىرى

بىنەسىب [بى نەسىب] (پ + ئە) نەسىۋىسىز، بەھرىسىز، ھەسسى يوق:
رەقىب تەئنە قىلۇر بىزنى بىنەسىب دەبان،
جەفاسى بىزگە نې يەتمەس نەسىب ھەزرەتىدە.
— ئەتائى.

بىنەقشە [بنقشە] 1) بىنەپشەرەڭ: 2) شۇ رەڭدە ئېچىلىدىغان خۇشپۇراق گۈل.

بىنەقئ [بى نقع] (پ + ئە) پايدىسىز، مەنپەئەتسىز.

بىنەماز [بى نماز] نامازسىز، نامار ئوقۇمەيدىغان:
دەۋرەخ ئايتۇر مەن ئارتۇق، بىنەمازلار مەندە بار،
بىنەمازلار بويندا يىلان بىلەن چايان بار.
— ئەھمەت يەسەۋى.

بىنەمەك [بى نمك] (پ) تۇزسىز، مەزىسىز:
نەلەر كەلتۇرۇپ باشىغە بۇ فەلەك،
قىلىپ ئەيشىنى زۇلم ئىلە بىنەمەك.
— ئا. نىزارى.

بىنەۋا [بى نوا] (پ) 1) پېقىر، يوقسۇل، كەمبەغەل:
غەرىبۇ بىنەۋا، ئاجىز قولۇڭغا رەھىم قىل، يا رەب،
ئۇممەت تۇتقۇم دۇئالاردىن مەنۇ بىچارەئى زارى.
— موللا مۇھەممەت نىيازى.

2) بەھرىسىز مەھرۇم، بىچارە:
تاپىپ بەھر بىزدىنكى شاھۇ، گەدا،
نەۋا تاپقۇسىدۇركى ھەر بىنەۋا.
— غەرىبى.

بىنەۋالىغ [بى نوالىغ] بىچارىلىك، مەھرۇملۇق:
ئەتەي پەيمانەدىن ئەۋۋارە بۇلدۇڭ دەرسەن، ئەي ناسىھ،
فەنا دەيرىدە قىلغان بىنەۋالىغدۇر نەۋا بىزگە.
— مەھزۇن خوتەنى.

بىنەۋم [بى نوم] (پ + ئە) ئۇيقۇسىز:

ئۆزى پەنج ۋەقت دائىما سەۋم ئىدى،
كېچىلەردە بىدارۇ بىنەۋم ئىدى.
— موللا شاكىر.

بىنىھايەت [بى نهايت] (پ + ئە) چەكسىز، ئاياغلاشمىغان، پايانى يوق:
قامۇق ئالەمدە ئەدلۇ دادى مەشھۇر،
چېرىكى بىنىھايەت مۇلكى مەئمۇر.
— لۇتفى.

بىنىياز [بى نياز] (پ) بىھاجەت؛ ئېھتىياجسىز:
كى دۇنيا ئىشىدىن ئىدى بىنىياز،
قىلىبان نىياز ئەھلىنى سەرفەراز.
— ئا. نىزارى.

بىنىيام [بى نيام] (پ + ئە) ئۇخلىماي، ئۇيقۇسىز:
شاھ پەرزەندى تۇغقان زات «نەسىبى» دەپ قويدى ئات،
كېچە ـ كۈندۈز بىنىيام دۇئا قىلۇر ئەردىيا.
— موللا مۇھەممەت نىيازى.

بىھا [بها] (پ) «بېھە» گە قارالسۇن.

بىھار [بحار] (ئە) [بىرلىكى: بەھر] دېڭىزلار:
گەھى كۆزۈمدىن ئاقار ياشۇ گاھ لەئل تامار،
بىھارۇ كان ھاسىلدۇر ئانىڭ ئاقار ـ تامارى.
— سەككاكى.

بىھازا [بهذا] (ئە) بۇنىڭ بىلەن.

بىھازەلقىياس [بهذاالقياس] (ئە) بۇ مۇلچەر بىلەن، بۇ سېلىشتۇرۇش ئارقىلىق، بۇ قىياسچە:
ئەرۇر چۈن تەفاۋۇت بىلە ئۇل ئەساس،
ئەسافىلغە تەگرۇ بىھازەلقىياس.
— ئا. نىزارى.

بىھاسىل [بى حاصل] (پ + ئە) پايدىسىز، نەتىجىسىز، مېۋىسىز:
نېچۈك سەن بۇ ئۆزۈن يول ئەمگەكىندىن،
بۇ ئەمسز ئىشقى بىھاسىل ئېلىندىن.
— لۇتفى.

بىھال [بى حال] (پ + ئە) ھالسىز، مادارسىز، زەئىپ؛ مەيۈس:
بۇلار ئىلغادى ياخشى ئەجناسنى،
كى بىھال ئېتىپ بىرنەچە ناسنى.
— ئا. نىزارى.

بىھەد [بى حد] (پ + ئە) 1) چەكسىز، چېگرىسىز، ساناقسىز، كۆپ:

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

كى ئالتۇن كۆمۈش ئاندا بەھەد ئىكەن،
كى لەئلۇ جەۋاھىر، زۇمۇرەد ئىكەن.
— ئا. نىزارى.

2› ئىنتايىن، ناھايىتى، غايەت:
كى ئەتراپىدا غار بەھەد تولا،
مۇئەييەن ئەمەس پىر ياتقان خەلا.
— ئا. نىزارى.

بەھەددۇ بەگەران — ھەددى ـ ھېسابسىز، سان ـ سانا قسىز:
كى لەشكەر ئاڭا بەھەددۇ بەگەران،
سىپاھىدىن ئانداغ تۇتۇلغان جەھان.
— ئا. نىزارى.

بەھەددۇ غايەت — چېكى ۋە ئاخىرى يوق، چەكسىز.

بەھەددۇ قىياس — چەكسىز ۋە تەڭسىز:
مەن قەبرى قۇلدىن ئەگەر سەن ئار قىلساڭ تاڭ ئەمەس،
باردۇ ياش قۇللار ساڭا ئالەمدە بەھەددۇ قىياس.
— قەلەندەر.

بەھەددۇ ھىساب — ناھايىتى كۆپ، سان ـ سانا قسىز:
قىلدىڭىز جەبرۇ جەفا جانىمغە بەھەددۇ ھىساب،
كۆزلەرىمنىڭ ياشىنى لەئلى بەدەخشان قىلدىڭىز.
— لۇتفى.

بەھەد بەئىد — ناھايىتى يىراق.
سىز تۇشۇپ ئۇل شاھدىن بەھەد بەئىد،
ئۇل ياۋۇقراق سىزگە مەن ھەبلىل ۋەددىد.
— نەۋائى.

بەھەمدەم [بى ھەمدەم] (پ) ھەمدەمسىز، ئۇلپەتسىز.

بەھەمدىكە [بحمدك] (ئە) سېنىڭ (ئاللاغا ئېيتىلىدۇ) شان ـ شەرىپىڭ بىلەن.

بەھەمدىللاھ [بحمدالله] (ئە) خۇداغا شۈكرى:
بەھەمدىللاھكى، بولدى مۇنەۋۋەر كۆزۈم،
تۇرۇپ ئاڭلادى يار ئەندەك سۆزۈم
— ئا. نىزارى.

بەھەمىيەت [بى حمىت] (پ + ئە) 1› غەيرەتسىز، بوشاڭ، سۇس:
نەدۇر ئەي بەھەمىيەتلەر بۇ ھەيرەت،
ئەر ئوغلىغە كېرەكتۇر بولسا غەيرەت.
— لۇتفى.

2› پەزىلەتسىز، نومۇسسىز.

بەھەنگام [بى ھنكام] (پ) ۋاقىتسىز، پەيتسىز.

بىھەيا [بى حيا] (پ + ئە) ھاياسىز، ئۇياتسىز، ئار ـ نومۇسسىز:
ئۆتەر بىر ـ بىر باسىپ شۇم بىھەيالەر ۋەھشەتى بىرلە،
كۆرەلمەيكىم قالۇرلار شۇرۇ ـ شەر ئاھىستە ـ ئاھىستە.
ـــ نەۋبەتى.

بىھۇدە [بى هوده] (پ) 1) نەتىجىسىز، پايدىسىز:
بىلدىم ئەمدى يوقتۇرۇر مەيلىك ماڭا ئەي پۇرجەفا،
بىھۇدە كۆيمەك ساڭا بۇ داغى ھىجرانىم نەسۇد.
ـــ قەلەندەر.

2) بىكاردىن، بولا ـ بولماس:
ئۆيى فەلان يەردە ۋەلىي بارماغىل،
بىھۇدە بۇ يولدا يۇرۇپ ھارماغىل.
ـــ زەلىلى.

بىھۇزۇر [بى حضور] (پ + ئە) بىئارام، ھالاۋەتسىز.

بىھۇش [بى هوش] (پ) ھوشسىز، ئۆزىدىن كەتكەن، بىتاب:
تەھەممۇل قىلىپ سۆزدە خاموش بول،
كى خاموش بولۇپ بەلكى بىھۇش بول.
ـــ غەربىي.

بىھۇكمى [بحكم] (ئە) ھۆكۈم قىلىشى بىلەن، ھۆكمى بىلەن.
بىھۇكمى لىللاھ ـــ خۇدانىڭ ھۆكمى بىلەن:
شەھى مىرزەبانكىم، بىھۇكمى لىللاھ،
كى مەسئۇدنى قىلدى ئۆز ئورنىدا شاھ.
ـــ ن. زىيائى.

بىھى I [بهى] (پ) 1) بىھى (مىۋە نامى):
يۇزۇمدىن تىغى ھەجرىڭ زەخمى ھەر ساڭى ئېرۇر، نې ۋەجھ،
بىھىنى تىغ بىلەن چۇن قەتئ قىلماق رەسىم ئەمەس ئەسلا.
ـــ نەۋائى.

2) سېرىق رەڭ؛ سارغايغان چىراي:
بىھى رەڭگىدەڭ ئولمىش دەردى ھەجرىڭدىن ماڭا سىما،
دىماغىم ئىچرە ھەربىر تۇخمى يەڭلىغ دانەئى سەۋدا.
ـــ نەۋائى.

بىھى II [بهى] (پ) ياخشىلىق، ساغلاملىق:
ئاڭا يىغلار ئېردى سەرەندىب شەھى،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

ئاناسىنىڭ ئولغان ئىدى چوڭ بىھى.
ـــ ئا. نىزارى.

بىھىجاب [بى حجاب] (پ + ئە) پەردىسىز، ئوچۇق: يالىڭاچ؛
ۋەزىر كىردى شاھ قاشىغە بىھىجاب،
دۇئالار ئەدا ئەيلەدى بىھىساب.
ـــ ئا. نىزارى.

بىھىراس [بى حراس] (پ) قورقماس، يۈرەكلىك؛ قورقماستىن.

بىھىس [بى حس] (پ + ئە) ھېسسىياتسىز؛ رەھىمسىز.

بىھىشت [بهشت] (پ) جەننەت؛ ئەڭ گۈزەل باغ:
ماڭا بىھىشتى ۋىسالىڭ ئەمەستۇرۇر مۇمكىن،
قاچانغىچە چىكەيىن ھەجر دەۋزەخىدە ئەزاب.
ـــ مەھزۇن خوتەنى.

بىھىشت ئاسا ـــ جەننەت كەبى.

بىھىشت ئەدن ـــ مەڭگۈ ياشاپ قالىدىغان جەننەت.

بىھىشتى جاۋىدان ـــ ئەبىدى، مەڭگۈلۈك جەننەت:
كۆرمەگەي ھەرگىز بىھىشتى جاۋىداندا گۈل يۈزىن،
كىم يۈزى گۈل، كۆزى ئوتلۇغ، خارى مىژگاندىن كېچەر.
ـــ گۇمنام.

بىھىل [بحل] (ئە) كېچىرىش، ئەپۇ قىلىش، رازى بولۇش:
بۇ قەۋمى قېرىنداش، ئىگىچە ـ سىگىل،
رىزالىق ئالىپ بىر ـ بىرىدىن بىھىل.
ـــ مۇللا شاكىر.

بىھىل بولماق ـــ رازى بولماق، بېغىشلىماق:
دوستلار، بىھىل بولۇڭلار بىز بارۇرمىز ئەلۋىداڭ،
شەھرى ئۇقباغە سەفەر ئەيلەپ بارۇرمىز ئەلۋىداڭ.
ـــ نەۋبەتى.

بىھىل قىلماق ـــ كەچۈرمەك، ئەپۇ قىلماق:
تۆكسە قانىم كۆزلەرىڭ، قىلدىم بىھىل، تۆكسۇن رەۋان،
كىم قاچان تاپقاي يەنە سەككاكى بۇ نەۋئ قانىنى.
ـــ سەككاكى.

بىۋە [بيوه] (پ) تۇل، يالغۇز ياشايدىغان ئايال:
دامەنى سەھرايى ھەممە چار باغ،
بىۋە خاتۇنلار يېيىشتى گوشتۇ ياغ.
— زەلىلى.

بىۋەجە [بى وجه] (پ + ئە) سەۋەبسىز، ئاساسسىز، ئورۇنسىز.

بىۋەزن [بى وزن] (پ + ئە) ۋەزنى يوق، يەڭگىل؛ قەدر - قىممەتسىز.

بىۋەفا [بى وفا] (پ + ئە) ۋاپاسىز؛ رەھىمسىز.

بىۋەھم [بى وهم] (پ + ئە) ۋەھىمسىز، قورقۇنچسىز.

بىۋۇجۇد [بى وجود] (پ + ئە) ۋۇجۇدقا كەلمىگەن، پەيدا بولمىغان، گەۋدىلەنمىگەن:
قەرى ھەم بىۋۇجۇد ئەردىيۇ مۇھتاج،
تويا ئاش كۆرمەگەن ئاچۇ يالاڭغاچ.
— لۇتفى.

بىۋۇقۇف [بى وقوف] (پ + ئە) خەۋەرسىز، ۋاقىپسىز.

بىۋۇھۇم [بى وهوم] (پ + ئە) «بىۋەھەم» گە قارالسۇن:
گۈلۈ غۇنچە تۇتسە تۆزىن بىۋۇھۇم،
بەناگاھ كەلسە مۇخالىف سەمۇم.
— ئا. نىزارى.

بىئېتىبار [بى اعتبار] (پ + ئە) ئېتىبارسىز، تىلغا ئېلىنمايدىغان:
ئەجەب زىرە نازۇك ھۇنەر بىزدە بار،
ھۇنەر بىزدەدۇر ئۆزگە بىئېتىبار.
— غەربىي

بىئېتىدال [بى اعتدال] (پ + ئە) مۆتىدىل ئەمەس، نورمال بولمىغان، تەرتىپسىز.

بىئېتىماد [بى اعتماد] (پ + ئە) ئىشەنچسىز، تايانچسىز:
بۇ بەگلەردە يوق سەندىكى ئېتىقاد،
بۇ تۆگگان خۇنرىزى بىئېتىماد.
— موللا شاكىر.

بىئېتىنا [بى اعتنى] ئەھمىيەت بەرمەيدىغان، كۆڭۈل بۆلمەيدىغان، دەققەت قىلماي.

بىئىبا [بى ابا] (پ) 1) تارتىنماي، ئۇيالماي:
بۇچاقىدىن چىقىپ نەچچە تۇرلۇك سەدا،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

بۇ مەنچىكلا كۆپ يىغلاشىپ بىشىبا.

— موللا شاكىر.

2) تارتىنمايدىغان، ئۇيالمايدىغان.

بىشجتناب [بى اجتناب] (پ + ئە) قاچمايدىغان، چەتلەشمەيدىغان، **ئۇيالمايدىغان.**

بىشدراك [بى ادراك] (پ + ئە) ئاڭسىز، پەم - پاراسەتسىز؛ بىلىپ - يەتمەي:

كى مەن تەۋرەنسەمۇ ئۇ يەردە تۇرماس،
ئەجەب بىغەمۇ بىشدراكۇ بىجان.

— سەدائى.

بىشىستتائەت [بى استطاعت] (پ + ئە) قۇدرەتسىز، كۈچسىز، زەئىپ.

بىشىشتباھ [بى اشتباه] (پ + ئە) شۇبھىسىز، شەكسىز:

كى سەنسەن كەرەملىك ئۇلۇغ پادىشاھ،
ئەھەد لەم يەزەل شاھ بىشىشتباھ.

— ئا. نىزارى.

بىشكراھ [بى اكراه] (پ + ئە) مەجبۇرسىز، زورلاشسىز.

بىشنايەت [بى عنايت] (پ + ئە) رەھىمسىز، مەرھەمەتسىز.

بىشنتقال [بى انتقال] (پ + ئە) ئاجرالمايدىغان، كۆچمەيدىغان.

بىشنتھا [بى انتهى] (پ + ئە) ئاخىرى يوق، چەكسىز، كۆپە.

بىيارىد [بيارد] (پ) دوست بولماق:

جەنانەئى مەن بەمەن بىيارىد،
ۋىن مۇردە تەنىم بەئۇسپارىد.

— ئا. نىزارى.

بىيەقىن [بيقين] (ئە) شۇبھىسىز، ئىنىق؛ جەزمەن:

ئايا، مۇسلىمى نەقدىنك قىيمەتىن،
دېگىلى مەتائىك بارى بىيەقىن.

— ئا. نىزارى.

بىيەكبار [بيكبار] (پ) بىراقلا، بىر يولى؛ تىز:

جىلۋە سالىپ ئۆتتى بىيەكبار ئول،
كۆرسەتىبان زەررەئى دىيدار ئول.

— زەلىلى.

بىيشە [بيشه] (پ) ئورمان، جاڭگال.

مۇسافەت يۈرۈپ كەلدى بىر بىيشەگە،

تەرەددۇد بىلە تۇشتى ئەندىشەگە.
ئا. نىزارى.

بىيىك [بييك] بۇيۇك، ئۇلۇغ، يۇكسەك:
بار ئەردىكى ھىندۇ دىيارىدا شاھ،
بىيىك رۇتبە تاپقان شەھى نىكخاھ
— ئا. نىزارى

بىيىك بارگاھ — كاتتا ۋە ئۇلۇغ ساراي، قەسر:
چۇھىندۇ ئارا بار ئىدى پادىشاھ،
كى ئۆز ۋەقتىدە ئول بىيىك بارگاھ.
— نىزارى.

پ

پا I [پا] (پ) «پاي» غا قارالسۇن:
خىرامىك چاغى لۇتف ئەيلەپ نە بولغاي پايمال ئەتسەڭ،
ماڭا بەسكىم تەمەننادۇر كويۇڭدا خاكى پا بولماق.
— ئەرشى.

پا II [پا] (پ) تاب، تاقەت، قۇۋۋەت، ماغدۇر، قۇدرەت:
يوق ئىبرسە ئىبرۇر بۇ قەۋى، ئول زەئىف،
ئاڭا ھىچ پا بىرلە ئىبرمەس ھەرىف.
— نەۋائى.

پا بەرەھنە [پابرهنه] (پ) 1) يالىڭاياق 2) كەمبەغەل
پا بەرەھنە، باش يالاڭ، يىرتىپ ياقە، فەرياد ئىبتىپ،
تەلبەئى رەسۋا بولۇپ ھالى پەرىشانمۇ ئىبكىن.
— گۇمنام.

پابەرجا [پابرجا] (پ) بىر جايدا قىمىرلىماي تۇرىدىغان، مۇستەھكەم:
كىمسەنىڭكىم مېھر، ماھى كۆڭلىدە قىلماس سۇكۇن،
سىدق ئەتۋارىندا ئول چۇن چەرخى پا بەرجا ئەمەس.
— ئەرشى.

پا بەست [پابەست] (پ) «پا بەستە» گە قارالسۇن.

پا بەستە [پابسته] (پ) گىرىپتار بولغان، ئايىغى باغلانغان؛ تۇزاقتا چۇشكەن، مۇپتىلا.

پا بەند [پابند] (پ) پۇتى باغلانغان؛ كىشەن، چۇشەك.

پا بەندان [پابندان] (پ) كېپىللىك قىلغۇچى، ھۇددىگە ئالغۇچى.

پا بۇس [پابوس] (پ) ئايىغىنى بۇسە قىلىش؛ ھۇرمەت، تەزىم.
پابۇس ئەتمەك — زىيارەت قىلماق.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

پا پۇش [پاپوش] (پ) ئاياغ كېيىم، ئاياغ.

پا پۇش دۇزى [پاپوش دوزى] (پ) ئاياغ تىكىش، ئاياغ ياماش.

پاچە [پاچە] (پ) كىچىك پۇت؛ پاچاق.

پادار [پادار] (پ) «پايدار» غا قاراڭ.

پاداش [پاداش] (پ) 1 > بىر نەرسىنىڭ ئورنىغا تۆلىنىدىغان ھەق، بەدەل؛ مۇكاپات:

ئەگەر ئەيلەسە ئول ۋەفادارلىق،
كى پاداشى بولمىش جەفاكارلىق.
— ئا. نىزارى.

2 > ھەمراھ

پەلەكتىن نەلەر كەلدى بۇ باشىمە،
داغى ئىشق ئارا ئۇشبۇ پاداشىمە.
— ئا. نىزارى.

پادە [پادە] (پ) پادا، توپ.

پادە ـ پادە [پادە پادە] (پ) بىرنەچچە پادا، توپ ـ توپ.

پادەست [پادست] (پ) تىوختام، كېلىشىم.

پادزەھەر [پادزهر] (پ) زەھەرگە قارشى؛ زەھەرنى قايتۇرغۇچى دورا.

پادشا [پادشا] (پ) «پادشاھ» گە قاراڭ

بۇ ئەگەر دەرۋىش ئۆزى قىلسا گۇمان ئول پادشا،
يوق ئەجەب چۇن ئىككىسىدە يوق تۇرۇر ئەقلۇھەيا.
— نەۋائى.

پادشاھ [پادشاه] (پ) خان، شاھ، پادىشاھ

خىرامان چىقىپ تەختقە پادشاھ،
كۆرۈنۈش بېرىپ ئاچتۇرۇپ بارگاھ.
— ئا. نىزارى.

پادشاشەب [پاشاشب] (پ) كېچىسى شەھەر، بازارلارنى تەكشۇرگۈچى ئەمەلدار، پاششاپ:

سېرىغ ھىرىنى قىلدى پادشاشەب.
كېچە ھېچكىم يامان ئىش قىلماسۇن دەپ.
— مەھزۇن خوتەنى.

پادشالىغ [پادشالىغ] پادىشاھلىق

پادشاھانە [پادشاھانە] (پ) پادىشاھلارچە، دەبدەبىلىك.

پادشاھزادە [پادشاھزادە] (پ) پادىشاھنىڭ بالىسى، پادىشاھ ئەۋلادى.

پادشاھۋار [پادشاھوار] (پ) پادىشاھ كەبى، پادىشاھقا ئوخشاش.

پارە [پارە] (پ) 1 > پارچە، بۆلەك:

ۋەلېكىن تاپالماي ئاڭا چارەئى،
ئورۇپ يەرگە باغرىن قىلىپ پارەئى.
— ئا. نىزارى.

پارە ئەيلەمەك — پارچىلىماق، بۆلەك - بۆلەك قىلماق.

تەختە پارە — بىر پارچە تاختاي:
قالىچەنكى بىر تەختە پارە ئۆزە،
كى سۇ تاشلادى سەڭگىخارە ئۆزە.
— ئا. نىزارى.

پارە جىگەر — سۆيۈملۈك؛ پەرزەنت
جىگەر پارەسىدىن جۇدا بولدى ئول،
ئەلەم بىرلە ئاخىر فەنا بولدى ئول.
— ئا. نىزارى.

2) يانچىلغان، ئېزىلگەن:
جەبەلىنىڭ يۇزىكىم بەسى يارەدۇر،
كى تىرناغى زەخمى بىلە پارەدۇر.
— ئا. نىزارى.

جىگەر پارە — كۆڭلى ئېزىلگەن، كۆڭلى يېرىم:
دەبان: «كەلسە مۇندا ئەگەر ئاشقىم،
كۆزى ياشۇ پارە جىگەر ئاشقىم.»
— ئا. نىزارى.

پارە بولماق — يانچىلماق.

3) كىتابنىڭ بىر بابى، بۆلۈمى:
شەۋكەتى ھۈسنۇڭ بىلە شەئنى جۇنۇنۇمغە باقسىپ،
دەفتەرى پەرھاد - شىرىن پارەئى ئەفسانەدۇر.
— ئەرشى.

پارە - پارە [پارەپارە] (پ) پارچە - پارچە:
قىلىپ پارە - پارە بۇلار سالىنى،
كى دەريانغە غەرق ئەيلەبان مالىنى.
— ئا. نىزارى.

پارەسىز [پارەسىز] پۇتۇن، پارچىلانمىغان، سۇنمىغان؛

پارەنج [پارنج] (پ) خۇش‌خەۋەر يەتكۈزگۈچىلەرگە بېرىلىدىغان ئىنئام، سۆيۈنچە

پارسا [پارسا] (پ) پەرھىزكار، تەقۋادار، خۇداگوي، يامان ئىشلاردىن ئۆزىنى ساقلىغۇچى:
مەلامەت ئەھلىدىن، ئەي پارسا، ھەزەر قىلىپ كۆڑ،
كى ھۈسن ئەھلى قويماس ئۆز ئىختىيارى بىلە.
— لۇتفى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولياز ئامبىرى

پارساۋۇ كۆبرا — تەقۋادار ئۇلۇغلار
ئۆزره بولماستىن تەزەللۇل هەم تەمەللۇقدۇر هەرام،
قىلماغىل سەن پارساۋۇ كۆبراغه غەلىز.
— شەۋقى.

پارسال [پارسال] (پ) ئۆتكەن يىل.

پارسالىغ [پارسالىغ] تەقۋادارلىق، خۇداگۆيلۇق.
كەل ئەمدى ئەرشى، ئۆز كۆڭلۈڭ سەلاهى پارسالىغدىن،
نېچۈككىم پاره ئەيلەپ خىرقه تارىدىن ريدا قىلدىم.
— ئەرشى.

زوهدى پارسالىغ — مال ـ دۇنيادىن كېچىپ تەقۋادارلىق قىلىش،
ئىبادەت بىلەن شۇغۇللىنىش:
ئاتاۋۇ فەزلىڭ ئەگەر ئېلگه بولماسا، يارەب،
يوق ئاندا فايدەسى زوهدى پارسالىغنىڭ
— گۇمنام.

پارۇ I [پارو] (پ) سۈپۈرۈندى.

پارۇ II [پارو] (پ) كۆرەك؛ پالاق.

پاس [پاس] (پ) 1) كېچىنىڭ بىر قىسمى، سەككىزدىن بىرى:
ئۆتۈپ ئېردى تۈندىن داغى ئىككى پاس،
كى ئۇيقۇغه بارغان ئىدى بارچه ناس.
— ئا. نىزارى.

2) ساقلاش، مۇهاپىزەت، رىئايه.

پاس ئەتمەك — ساقلىماق، مۇهاپىزەت قىلماق:
قاشۇ مىژگان يوق، يامان كۆز تۈشمەسۇن دەپ هۇسنىغه،
پاس ئېتەرگه ساغداقىن يانغا ئاسقاندۇر كۆزۈم.
— گۇمنام.

پاس تۇتماق — رىئايه قىلماق، ئەمەل قىلماق:
گەر مۇسۇلمانسەن پەيەمبەر شەرئىگه قىلما خىلاف،
پاس تۇتقىل شەرئىدۇر ئىمانىڭى دىلگه غىلاف.
— نەۋبەتى

پاسبان [پاسبان] (پ) مۇهاپىزەت قىلغۇچى، قاراۋۇل، ساقچى:
هۇزۇرى غەيرىدىن گەرچه هەرىمى قۇدس ئېرۇر فاريغ،
كى تۇفراق ئۆزگەدىن تاپماقغه بولدى پاسبان ئانىدا.
— ئەرشى.

پاسبانلىق [پاسبانلىق] مۇهاپىزەت، ساقچىلىق:
ئەمانلىق كېتىپدۇر، يامانلىق قالىپ،

تۇرۇپدۇر ئاندا شاه پاسبانلىق قىلىپ.
— ئا. نىزارى.

پاسۇخ [پاسخ] (پ) جاۋاب.

پاش [پاش] (پ) سۆز بىرىكمىسىدە «چاچقۇچى»، «سەپكۈچى» مەنىلىرىدە كېلىدۇ:
نۇ پاش — نۇر چاچقۇچى.
ئاب پاش — سۇ سەپكۈچى.

پاشەندە [پاشنده] (پ) چاچقۇچى، سەپكۈچى.

پاشكەستە [پاشكسته] (پ) 1) پۈتۈن سۇنۇق، توكۇر.
2) كۆچمە م: قۇدرەتسىز، ئاجىز

پاشنە [پاشنه] (پ) 1) پاشنا، سوك؛ تاقا 2) كۆچمە م: ئاستانە.

پاغۇندە [پاغنده] (پ) پاختا، ئېتىلغان پاختا.

باغۇر [باغر] (پ) قىل قۇرت كېسىلى.

پافشار [پافشار] (پ) ئېگىلمەس، قەيسەر، كۆچلۈك.

پاك [پاك] (پ) 1) پاك، تازا، ساپ:
قىلىپ سۇبھە ئول دەم ياقاسىنى چاك،
كى ئەنۋاردىن قىلدى زۇلمەتنى پاك.
— ئا. نىزارى.

2) بىگۇناھ:
ئىسكى پاك ئاشىق جەھاندىن كېچىپ،
كى روھى قۇشى خاكداندىن كېچىپ.
— ئا. نىزارى.

3) خالىس:
مەجازىدا كىم بولسا چۈن پاكرەك،
ھەقىقەت ھېسابىنى قىلغاي دەرەك.
— ئا. نىزارى.

پاك ئايىن — پاكىزە، توغرا ئىش تۇتقۇچى.
پاك ئەلفاز — پاك سۆزلەر، يامان نىيەت ئارىلاشمىغان سۆزلەر.
پاك پەيۋەند — ئېسىلزادە.
پاك تەجرىد — بارلىق ھەۋەسلەردىن كەچكەن.
پاك تەدبىر — توغرا تەدبىر.
پاك زاد — ئېسىلزادە، ئۇلۇغ زات.
پاك زېھىن — ئۆتكۈر زېھىن.
پاك شئار — ياخشى ئادەتلىك، ئەخلاقلىق.

پاكان [پاكان] (پ) پاك، تازا، ساپ بولغان:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

يا رەب، مۇھەممەد ھۇرمەتى ھەم چەھار يارلار ئۈلفەتى،
ئەزۋاجى پاكان ئىففەتى مەھشەردە قىل ۋەقتىمنى چاغ.
— شەۋقى.

پاكباز [پاك باز] (پ) ساداقەتلىك، ۋاپادار، چىن ئاشىق:
زاھىدى پاكباز ئەگەر بادەنى ئەيلەر ئىبتىراز،
قورقما سوراھى بويلۇغۇم تۇت ماڭا مېھرىبان قەدەھ.
— زەلىلى.

پاكدامەن [پاك دامن] (پ) ئىپپەتلىك، يامان يولغا ماڭمىغان.

پاكدەست [پاك دست] (پ) پاك قول، ھالال قول.

پاكراي [پاك راى] (پ + ئە) ياخشى پىكىرلىك، بىلىملىك.

پاكرۇ [پاك رو] (پ) پاك يۈزلۈك، پاكىز.

پاكى [پاكى] (پ) پاكىز، تازا.

پاكىزە [پاكيزه] (پ) تازا، ساپ، پاكىز.

پالا [پالا] (پ) سۆزلەرگە قوشۇلۇپ كېلىپ «سۆزگۈچ» دېگەن مەنىدىكى ياسىغۇچى قوشۇمچە رولىدا كېلىدۇ.
باده پالا — ماي سۆزگۈچ.

پالەھەڭ [پالهنگ] (پ) نوختا.

پالۇدە [پالوده] (پ) ساپ، سۆزگۈچتىن ئۆتكۈزۈلگەن.

پامال [پامال] (پ) «پايمال» غا قاراڭ.
پامالى قەدەم — ئاياغ ئاستىدا قالغان، ئېزىلگەن:
گۈلدەك باشىمە خانا ھەجرىڭدە تۇتاشقان ئوت،
پامالى قەدەم بولغاي بەزم ئىچرە سەمەن سەنسىز.
— گۇمنام.

پاي [پاي] (پ) 1) ئاياغ:
كېلىپ چۈست پەرھادنىڭ قاشىغە،
كى پەند ئەيلەدى پايىدىن باشىغە.
— ئا. نىزارى.

2) ئاست، تەگ، ئاساس:
ئەگەر بەندە سەن بولمە ئازار بەخش،
شىكەستە بولۇپ ئۆزنى قىل پايى نەقش.
— ئا. نىزارى.

پاياب [پاياب] (پ) تېيىز، كېچىپ ئۆتكىلى بولىدىغان سۇ.

پايان [پايان] (پ) چېگرا، ئاخىر، چەك:
ئەي جەفاچى تۇت غەنىمەت كۆركىنىڭ دەۋرانىنى،
كىم كىشى تاپمايدۇرۇر دەۋرنىڭ پايانىنى.
— مەھزۇن خوتەنى.

پايان ئابه ــ سۇنۇك تەكتى.
پايان تاپماق ــ تامام بولماق
پايه [پايه] (پ) 1› ئاياغ:
نىگارا خاكى پايىڭغه نسار ئەز خانۇمانىمدۇر،
دەمى تىيغى ھىلالىڭغه فىدا يۇزقاتله جانىمدۇر.
ــ ئەرشى
2› باسقۇچ، دەرىجه، مەرتىۋه:
سەرۇ نەھەد بىرله سەركەشلىك قىلۇر قەددىڭ بىله،
بىلگۈرۇر مەيدان ئىچىنده ھەر كىشىنىڭ پايەسى
ــ سەككاكى.
پايه تاپماق ــ مەرتىۋىگه ئىگه بولماق.
3› ئاست، تەگ:
نەردبان ئولغاندا سەرىڭ چاغى توققۇز چەرخكىم،
پايەلەردىن پايه ئىبرىدى نەيىسرى ئەئزەم ئەمەس.
ــ ئەرشى.
پايەنده [پاينده] (پ) دائىمي، ئەبەدىي، مۇستەھكەم:
رەھىم قىل گۇمنامغه بىرخەستە دۇر زارىڭ سەنىڭ،
دەۋلەتىڭ پايەنده قىلسۇن ئول خۇدايى زۇلمەنەن.
ــ گۇمنام
پايبەست [پايبست] (پ) «پابەستە» گە قاراڭ:
ئۆتەر ئەردىم بىبال ئەفسانەئى ئەنقايى مەغرىبدىن،
سەرى زەنجىرى زۇلفۇڭ بىرله جانا پايبەست ئولدۇم.
ــ زەللى.
پايبەستە [پايبەستە] (پ) «پابەستە» گە قاراڭ.
پايبۇس [پايبوس] (پ) «پابۇس» غا قاراڭ.
پايدار [پايدار] (پ) بەرقارار، مەھكەم، دائىمي.
پايدار بولماق ــ بەرقارار بولماق، دائىمي بولماق:
چۇشەھزادە تۇرپاندا تاپتى قەرار.
ھەمە خاندانلار بولۇپ پايدار.
ــ ئا. نىزارى.
پايكار [پايكار] (پ) خىزمەتكار، چاكار، نۆكەر.
پايگاه [پايگاه] (پ) تۇرار جاي؛ بازار:
ئىبادەتنىڭ قىيامى پايگاھى خانەئى كەئبەڭ،
ئىزىڭ ئول ئاستانى ئاڭى ئۆزره سەجده گاھىمدۇر.
ــ گۇمنام.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

پايمال [پايمال] (پ) ئاياغ ئاستى، ئاياغ ئاستى قىلىنغان، ئېزىلگەن:
جەمالىڭ بولماسە ھەرگىز تەماشايى گۈل ئەتمەسمەن،
بارى گۈلشەن گۈلى ئالىمدا خەسىبىڭ پايمالىدۇر.
— گۇمنام.

پايمال ئەتمەك — ئاياغ ئاستى قىلماق:
خىرامىڭ چاغى لۇتفى ئەيلەپ نە بولغاي پايمال ئەتسەڭ،
ماڭا بەسكىم تەمەننادۇر كويۇڭدا خاكى پا بولماق.
— ئەرشى.

پايمال بولماق — ئاياغ ئاستى بولماق، ئېزىلمەك:
مەن خەستە خەستەك تاڭ ئەمەس بولسام يولىدا پايمال،
ئول گۈل سەمەندىن سەكرەتىپ جەۋلان ئۆزە، جەۋلان ئېرۇر.
— مەھزۇن خوتەنى.

پايمال قىلماق — ئەزمەك، ئاياغ ئاستى قىلماق:
كۆڭۈلنى قىلىڭ ئىشق ئارا پايمال،
ئەجەب يوق نەسىب ئولسە فەررۇخ جەمال.
— ئا. نىزارى.

پەدەر [پدر] ئاتا، دادا:
كى مەھزۇننى ھەمراھ قىلىپ ئول سەفەر،
بەلا شۇندا دۇر قايدا بولسا پەدەر.
— ئا. نىزارى.

پەدەرانە [پدرانه] (پ) ئاتىلارچە.

پەدەر بۇزۇرگ [پدر بزرگ] (پ) بوۋا.

پەدرۇد [پدرود] (پ) خوشلىشىش، خەيرلىشىش.

پەدرۇد ئەتمەك — خوشلاشماق، خەيرلەشمەك، ۋىدالاشماق:
كى پەدرۇد ئېتىپ چىقتى، بولدى سەۋار،
ئىكەۋ خوبلاشىپ، يىغلاشىپ زار - زار.
— ئا. نىزارى.

پەدرۇد ئەيلەمەك — خەيرلەشمەك، ۋىدالاشماق، خوشلاشماق:
ئاقىزىپ ئىككى كۆزىدىن ئىككى رۇد،
ئاتاسى بىرلە ئەيلەدى پەدرۇد.
— نەۋائى.

پەدىد [پدید] (پ) پەيدا بولغان، كۆرۈنۈپ تۇرغان، روشەن، ئېنىق:
ئانىڭ رەڭگىدىن زەئفى ئانچە پەدىد،
ئۇرۇپ تاشقە باشىن، بۇلۇبدۇر شەھىد.
— ئا. نىزارى.

پەدىد ئەيلەمەك ــ پەيدا قىلماق
ياساپ ھۇجرەنى ئاندا خاجە سەئىد،
مۇزەييەن بىساتنى ئەيلەپ پەدىد.
ــ ئا. نىزارى

پەدىد بولماق ــ زاھىر بولماق، پەيدا بولماق:
ياڭى ئىككى قەبرى بولۇپدۇر پەدىد،
بۆلەك قەبرلەردىن تۇرۇپدۇر جەددىد.
ــ ئا. نىزارى.

پەدىد قىلماق ــ كۆزگە كۆرسەتمەك، پەيدا قىلماق:
ئەجەب ئىشدۇرۇر بولسا بۇ زەر خەرىد،
بۇ يەڭلىغ ھەراكەتنى قىلدى پەدىد.
ــ ئا. نىزارى

پەدىد ئولماق ــ زاھىر بولماق، كۆزگە كۆرۈنۈپ تۇرماق:
رويى زەمىن ئۆزرە كۆر سۇبھى دەرەختى بەلەند،
سايە پەدىد ئولمادى تانەزەرى بولماسا.
ــ زەلىلى.

پەدىدار [پدیدار] (پ) پەيدا بولغان، كۆرۈنگەن:
بارۇ خەزان پەدىدار، قالماس جەھاندا گۈلزار،
نى باغۇ نى سەمەنزار، فەسلى بەھار ئىچىدە.
ــ زەلىلى.

پەدىدار بولماق ــ پەيدا بولماق، كۆرۈنمەك:
نەۋ بادەئى فىردەۋس ۋە سەرۋى خىرامان،
ياخىفچەئى تۇبى،
يا بىر ئەلىفى جانغە بۇرەك بولدى پەدىدار،
يا قامەتى زىيبا.
ــ ئەرشى.

پەدىدار قىلماق ــ پەيدا قىلماق، كۆرسەتمەك.

پەر [پر] (پ) پەي، قانات:
نىگارىم كۆڭلى مۇلكىن ئالغالى ھاجەت ياراغ ئىبرەمەس،
نىگۇن قەد بىلە ئاھىم بەس، كەرەكمەس باش ئىلە پەر ھەم.
ــ گۇمنام.

پەر ئاچماق ــ قانات ئاچماق، ئۇچماق.

پەراكەندە [پراکنده] (پ) تارقالغان، توزىغان، قالايمىقان؛ پەرىشان:
پەراكەندەلەرنى قىلىپ مۇجتەمىئ،
كى ئۆز جايىدا ئەيلەدى مۇرتەفىئ.
ــ ئا. نىزارى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

پەرەست [پرست] (پ) سۆزلەرگە قوشۇلۇپ تېۋىنغۇچى، چوقۇنغۇچى، بېرىلگۈچى دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ. مەسىلەن:
بادە پەرەست ــ ئىچىملىككە بېرىلگەن
ئاتە پەرەست ــ ئوتقا چوقۇنغۇچى
مېھمان پەرەست ــ مېھماندوست

پەرەستار [پرستار] (پ) 1) تېۋىنغۇچى، چوقۇنغۇچى 2) خىزمەتكار، چۆرە؛ 3) غەمخورلۇق قىلغۇچى.

پەرەستەندە [پرستندە] (پ) 1) تېۋىنغۇچى، قۇللۇق قىلغۇچى؛ 2) خىزمەتچى، چۆرە 3) ياخشى كۆرگۈچى.

پەرەستىش [پرستش] (پ) تېۋىنىش، چوقۇنۇش.

پەرەن [پرن] (پ) «پەرەندە» گە قارالسۇن.

پەرەند [پرند] (پ) يۇپقا يىپەك، ئەۋرىشىم.

پەرەندە [پرندە] (پ) ئۇچار قانات.

پەرتاب [پرتاب] (پ) ئېتىش (ئوق ھەققىدە).
پەرتاب ئەتمەك ــ ئاتماق.

پەرتەۋ [پرتو] (پ) نۇر، شولا، يورۇقلۇق:
تۇرى پاكىك پەرتەۋىدىن بىزگە ئىسيار ئەيلەدىك،
دىن ئۆيىگە تا قىيامەت نۇرى ئىماندىن سىراج.
ــ شەۋقى.

پەرتەۋ ساچماق ــ نۇر چاچماق:
چەشم گىريانىم جىلا تاپتى ئىزى پەرتەۋ ساچىپ،
ئىتتىنىك ھەر نەچچەسى يۇز نەچچەئى مەھدۇر مەگەر.
ــ ئەرشى.

پەرتەۋرا [پرتورا] (پ) نۇر ئىزى، نۇر سىزىقى، شولا:
مەھۋەشىم رۇخسارىدىن خۇرشىدى پەرتەۋراسى بار،
خىزر خەتتى ئاستىدا لەئلى مەسىھ ئەنفاسى بار.
ــ ئەرشى.

پەرتەۋلىغ [پرتولىغ] روشەنلىك، پارلاقلىق.

پەرتەۋى [پرتوى] (پ) نۇرلۇق، نۇرانە:
پەرتەۋى ھۇسنۇڭ قەمەرمۇ، لەززەتى لەئلى شەكەر،
بولۇ بان شىرىن سەمەر ھەر سۆزىدىن ھاسىل يىگىت.
ــ ئەرشى.

پەرخاش [پرخا] (پ) جەڭ، ئۇرۇش.
پەرخاش قىلماق ــ جەڭ قىلماق، ئۇرۇشماق.

پەرداخت [پرداخت] (پ) زىننەت، بىزەك.

پەرداخت قىلماق ــ زىننەتلىمەك.

پەرداز [پرداز] (پ) باشقا سۆزلەرگە قوشۇلۇپ كېلىپ «قىلغۇچى، ئەتكۈچى، ئۇستا» دېگەن مەنىلەرنى بىلدۈرىدۇ:
ئەفسانە پەرداز ــ ھېكايە، چۆچەكلەرنى ئېيتقۇچى.
چارە پەرداز ــ چارە تاپقۇچى.
خارە پەرداز ــ تاش يونغۇچى، تاشتىراش.
سېھر پەرداز ــ سېھىر قىلغۇچى، سېھىرگەر؛ سەنئەتكار.
كىنە پەرداز ــ دۇشمەنلىك قىلغۇچى، ئاداۋەت ساقلىغۇچى.
نۇكتە پەرداز ــ مەنىلىك سۆز قىلغۇچى، گۈزەل سۆز ئۇستىسى.

پەردە [پردە] (پ) 1) پەردە، توسۇق:
خەلاس ئولماق ئۈمىد ئەتسەڭ بۇ ئىككى پەردە زۇلمەتدىن.
شەبىستانى ۋۇجۇدۇڭغە ئىبادەت شەمئى كەلتۈرمىش.
ــ شەۋقى.
پەردە سالماق ــ پەردە چۈشۈرمەك، پەردە ياپماق:
مەگەر تەشرىق ئەتسە، ئەرشىيا، سال پەردە سىدىنكىم،
كۆزۈڭ مەئۇالار ئەيلەپ، مەسنەدى شاھانە ئاندىن كۆپە.
ــ ئەرشى.
پەردە كۆپمەك ــ پەردە كۆتۈرۈلمەك، سىر ئېچىلماق.
پەردەئى ئابگۈن ــ ئاسمان مەنزىرىسى.
پەردەئى راز ــ سىر پەردىسى، سىر.
پەردەئى شام ــ تۈن كېچە.
پەردەئى شەرم ــ ھايا پەردىسى، ئۇيات.
پەردەئى مۇشكىن ــ 1) قارا پەردە 2) كۆچمەم: قاراڭغۇ كېچە.
پەردەئى ئىسمەت ــ پاكلىق پەردىسى.
2) دۇتار، تەمبۇر قاتارلىق سازلارنىڭ پەدىسى.

پەردە باقى [پردە باف] (پ) پەردە توقۇغۇچى.

پەردە پۇش [پردەپوش] (پ) پەردە ياپقۇچى؛ توسۇق:
قىلدى دەريانغە بۇ خارىڭ پەردە پۇش،
مېھرى ئوتىدىن تۇشمەسۇن دەپ سۇغا جۇش.
ــ نەۋائى.

پەردەدار [پردەدار] (پ) پەردە تۇتقۇچى؛ ئىشىك باقار:
پەردەدارى ھەزرەتى ھەق بولغانىڭ مەئلۇم ئۇچۇن،
مەرقەدىڭ تۇرى تەجەللى جىلۋەسى نۇرى ھۇدا.
ــ زەلىلى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

پەردەدەر [پردەدەر] (پ) پەردە يىرتقۇچى، سىر ئاچقۇچى.

پەردەكى [پردەكى] (پ) پەردىلىك؛ يوشۇرۇن.

پەرران [پران] (پ) ئۇچقان هالدا، ئۇچىدىغان، ئۇچقۇچى.

ئەي پەرى بىتابلىقدىن بەرقدەك پەررانمۇ سەن؟
ئوت ساچىپ ھەريان يۈزۈڭدىن ئافەتى دەۋرانمۇ سەن؟
— ئەرشى.

پەرران ئەتمەك — ئۇچۇرماق.
پەرران بولماق — ئۇچماق.
پەررانئوتمەك — ئۇچقاندەك تېز ئۆتۈپ كەتمەك:

چۇ ئول ئوق بارىپ تەگدى چۈنكى سىنان،
سىنان يوقكى، پەرران ئوتۇپ ئوق يىلان.
— ئا. نىزارى

پەرزەدە [پرزده] (پ) 1› قانات قاققان 2› قانىتى قىرقىلغان 3› چەككۈچى بىلەن چېكىلگەن.

پەرزور [پرزور] (پ) 1› كۈچلۈك، قابىل 2›شىددەتلىك، قاتتىق.

پەرسەش [پرسش] (پ) سوئال سوراش، سوئال قويۇش؛ سوئال، مەسىلەن:

پەرسەشى ئىسيان سەۋاب ئەيلەگەي،
ئالەمى ئادەمگە خىتاب ئەيلەگەي.
— زەلىلى

پەركاه [پركاه] (پ) شال پاخىلى:

دېدىكىم: «ئايا دەرد ئەھلىگە شاھ،
كى ئىشق ئەھلى قاشىغدا بىر پەركاھ.»
— ئا. نىزارى.

پەركەچى [پركەچى] تاج تىككۈچى:

باكاۋۇل پاشاھغە پەركەچىدۇر،
بىلىپ دۇانغە ئىش يەتكۈرگۈچىدۇر.
— مەھزۇن خوتەنى.

پەركەند [پركند] (پ) پارچە، بۆلەك.

پەركەند ئەيلەمەك — پارچىلىماق.
پەركەند - پەركەندە — پارچە - پارچە

پەركەندە [پركنده] (پ) قانىتى يۇلىنغان.

پەركار [پركار] (پ) دۇگىلەك، ئەندىزە، سىركول.

پەرگالە [پركاله] (پ) تىتىلغان، يىرتىلغان، پارچە، بۆلەك،

پەرگالە - پەرگالە — پارچە - پارچە، پارە - پارە: ۋەيران:

چۇ دەريا باشىدا قىلىپ ناله كۆپ،

ئۆزدىن قىلدى پەرگالە ـ پەرگالە كۆپ.
ـــ ئا. نىزارى.

پەرنەيان [پرنيان] (پ) يىپەكتىن توقۇلغان نېپىز رەخت:
ئىشىكىڭ تۈپراقى مەجرۇھ بولغان جانۇ تەنلەرغە،
شىفالىق مەرھەمى بولدى بىساتى پەرنەيان كېلدى.
ـــ سەككاكى.

پەرھىز [پرهيز] (پ) ئۆزىنى تۇتۇۋېلىش، ساقلىنىش، پەرھىز:
مەيلى لەئلىڭ خەيالى چەشمەسى كۆڭلۈم ساري ئاقسب،
يۇدى پەرھىز تۇپراغنى ھەر نەچچە غۇباردم بار.
ـــ گۇمنام.

پەرۇبال [پروكال] (پ) قانات ـ قۇيرۇق:
باسىپ تۇخمنى چۇن چىقاردى بالا،
پەرۇبال ئىلەكىم بولۇپ خۇشنەما.
ـــ ئا. نىزارى.
پەرۇبال ئاچماق ـــ قانات ـ قۇيرۇقنى يايماق. ئۇچماق.

پەرۋا [پروا] (پ) سەۋر ـ تاقەت؛ رىغبەت، ئېتىبار، قىزىقىش:
نەچچە بىپەرۋا ئېسەڭ گەر ھۇسن ئىستىغناسىدىن،
قىلغاي ئېھردىڭ گاھى ـ گاھى ئەرشىغە پەرۋا يىگىت.
ـــ ئەرشى.

پەرۋاز [پرواز] (پ) 1) ئۇچۇش، قانات قېقىش.
پەرۋاز ئەتمەك ـــ ئۇچماق، قانات قاقماق:
مۇھەببەت ھەۋاسىدا پەرۋاز ئېتەي،
ھەرەمگە بارىپ بىر نەچە راز ئېتەي.
ـــ ئا. نىزارى
2) ئۇچقاندەك تېز:
گەر ئالسە قولىغا شەمشىرى جانباز،
سالىپ كۇفر ئەھلىنىڭ جانىغە پەرۋاز.
ـــ مولا پازىل.

پەرۋانە [پروانه] (پ) 1) شام، چىراغ ئەتراپىدا ئايلىنىدىغان كېپىنەك، پەرۋانە:
چۇ پەرۋانە ئەيلەپ ۋۇجۇدىن فەنا،
بولۇر ئاقىبەت شەمئ ھەم بىزىيا.
ـــ ئا. نىزارى.
2) كۆچمە م: سۆيگىنىگە بېرىلگەن، مەپتۇن بولغان:
يۇزى شەمئىغە ئەسرۇ پەرۋانەمەن،
كى پەرۋانەدەك ھەرزەمان يانەمەن.
ـــ ئا. نىزارى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

پەرۋانەدەك ــ پەرقىراپ، ئايلىنىپ:
چۇ مەجنۇن كىرىپ يارنىڭ قاشىغە،
كى پەرۋانەدەك ئۆيرۈلۈپ باشىغە.
ــ ئا. نىزارى.

پەرۋانەۋار [پروانەوار] (پ) پەرۋانە كەبى، پەرۋانىدەك: بېرىلگەن:
ئۆرتەدى شەمئىغە دائىم پەرۋانەۋار،
يىغلار ئەردى چۈنكى ئەبرى نەۋبەهار.
ــ خەراباتى

پەرۋەر [پرور] (پ) باشقا سۆزلەرگە قوشۇلۇپ تەربىيىلىگۈچى، **قوللىغۇچى**، ئۆستۈرگۈچى، قۇۋۋەتلىگۈچى، سۆيگۈچى دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ.
جان پەرۋەر ــ جانلاندۇرغۇچى.
خىرەد پەرۋەر ــ ئەقىللىق.
سەفلە پەرۋەر ــ تۆۋەنلىكنى قۇۋۋەتلىگۈچى:
ئىبرۇر سەفلە پەرۋەر ئانىڭ قىلمىشى،
ئەمەسدۇركى ئىمىن ئانىڭدىن كىشى.
ــ ئا. نىزارى.
غەم پەرۋەر ــ غەم بىلەن ئۆسكەن، غەمكىن.
ناز پەرۋەر ــ نازلىق قىلغۇچى:
تۇرفە كىم سەرگەشتەلىك ھەم قىلغاي ئول ئەفكەندەلىك،
لېك ئىبتەر بۇ شىيۋەلەرنى ناز پەرۋەر ئەگمە قاش.
ــ ئەرشى.
نەقش پەرۋەر ــ نەقشنى سۆيگۈچى
قۇدرەتىن نەققاشى ھېكمەت نەقش پەرۋەر ئەيلەدى،
گۈل مەشامىن ئەيلەدى، سۇمبۇل مۇئەتتەر ئەيلەدى.
ــ ئەرشى.

پەرۋەرەد [پرورد] (پ) باشقا سۆزلەرگە قوشۇلۇپ تەربىيىلەنگەن، **ئۆسكەن** دېگەن مەنىدە كېلىدۇ.
دەرد پەرۋەرەد ــ دەرد بىلەن ئۆسكەن، دەرد مەن.
ناز پەرۋەرەد ــ ناز قىلىشقا ئۆگەنگەن.

پەرۋەردە [پروردە] (پ) تەربىيىلەنگەن، پەرۋىش قىلىنغان.
پەرۋەردە تاپماق ــ تەربىيىلەنمەك.
پەرۋەردە قىلماق ــ تەربىيىلىمەك.

پەرۋەردىگار [پروردگار] (پ) بارلىقنى يارىتقۇچى، خۇدا:
چۇ گەنجى سىكەندەر بولۇپ ئاشكار،
ساڭادۇر نەسىب لۇتفى پەرۋەردىگار.
ــ ئا. نىزارى

پەرۋەرىش [پروورش] (پ) تەربىيىلەش، ئۆستۈرۈش.
پەرۋىيزەن [پرويزن] (پ) غەلۋىر، ئەگىلمەك.
پەرۋىن [پروين] (پ) ئۈكەر يۇلتۇز.
كى خۇرشىد خاۋەر يۈزى كۆزگۈسى،
قولاقىغە پەرۋىن ئىبرۇر ئۈنجۈسى.
— ئا. نىزارى.
پەرى [پری] (پ) 1) پەرى 2) گۈزەل، چىرايلىق:
قاچىپ كىردى تەخت ئاستىغە ئول زەمان،
پەرى ئول زەمان بولدى كۆزدىن نەھان.
— ئا. نىزارى.
پەرى پەيكەر — پەرى سۈرەتلىك، گۈزەل، چىرايلىق.
پەرى رۇ — پەرى يۈزلۈك، گۈزەل:
ئىستەسەم گەرچە پەرى رولار تەمامىن دەھر ئارا،
بارچەسى خەرمۇھر، بۇ بىر گەۋھەرى ۋالا يىگىت.
— ئەرشى.
پەرى رۇخ — پەرى يۈزلۈك، گۈزەل:
كېلىپ بىر گەۋھەرى يەكتا پەرى رۇخ،
نۇبۇۋۋەت بەھرىدىن زىبا پەرى رۇخ.
— شەۋقى.
پەرى رۇخسار — پەرى يۈزلۈك، گۈزەل، چىرايلىق.
پەرى كەھ — قايسى بىر پەرى، قانداقتۇر بىر پەرى:
چەشم گىريانىم ۋۇجۇدۇمنى قىلۇر ئانداغ خەيال،
ھەلقەئى گىردابغە تۇشكەن پەرى كەھدۇر مەگەر.
— ئەرشى.
پەرىزاد [پریزاد] (پ) پەرىدىن تۇغۇلغان، گۈزەل:
خەيال ئەيلەدى: «بۇ مېنىڭ لايىقىم،
ئۆيۈمدە پەرىزاد بولغاي مۇقىم.»
— ئا. نىزارى.
پەرىزاد ئەجناسى — پەرىزاد جىنسى، پەرىزات ئەۋلادى:
ئەرەم باغىنىڭ سەرۋى رەئناسىمۇ،
ۋە ياخود پەرىزاد ئەجناسىمۇ؟
— ئا. نىزارى.
پەرىزادە [پریزاده] (پ) «پەرىزاد» قا قارالسۇن.
پەرىسان [پریسان] (پ) پەرى كەبى، پەرىگە ئوخشاش؛ گۈزەل.
پەرىشان [پریشان] (پ) 1) چېچىلغان، تارالغان، تەرتىپسىز:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

سېلى ئەشكىم لالەگۈندۇر لەئلە رەخشانىن كۆرۈپ،
خاتىرەم ئاشۇفتەدۇر زۇلفى پەرىشانىن كۆرۈپ.
— ئەرشى.

2) پاراكەندە:
ئويقىدا ئېركەن مەگەر زۇلفۇڭنى تاغىتتى سەبا،
كىم، بىرەر يۇمسام كۆزۈم چۈشۈم پەرىشان كۆرۈنۈر.
— لۇتفى.

پەرىشان ئەيلەمەك — چاچماق؛ پاراكەندە قىلماق، بىئارام قىلماق:
جانۇ كۆڭلۈمگە قويۇپ ئەمدى يىتىملىك داغىنى،
بۇ تىرىكلىكدىن داغى كۆڭلۈم پەرىشان ئەيلەدىڭ.
— ئا. نىزارى.

پەرىشان خاتىر — خاتىرجەمسىز، بىئارام:
كى مەجنۇن ئاسا رەۋان بولدى ئول،
پەرىشان خاتىر يۈرۈپ كەزدى يول.
— ئا. نىزارى.

پەرىشان ئولماق — چېچىلىپ كەتمەك، بىئارام بولماق:
بۇ ئىشغە ئاتاسى پەرىشان ئولۇپ،
دېدى ھەم ئاناسى ھەراسان ئولۇپ.
— ئا. نىزارى.

پەرىشانلىغ [پەرىشانلىغ] تارقاقلىق؛ پاراكەندىچىلىك، بىئارامىلىق:
يۈزىگە ساچتىم ئۆگۈن تەگمىسۇن پەرىشانلىغ،
كۆڭۈلنى ئول تۇنۇر كۇن نېچە مۇپتەلا قىلسا.
— لۇتفى.

پەرىۋەش [پەرىۋش] (پ) پەرىگە ئوخشاش، گۈزەل:
پەرىۋەش بىلە ئۇچتى ئانداغ پەرى،
ئانى كەلتۈرۈپ بارچەدىن ئىلگەرى.
— ئا. نىزارى.

پەزىر [پذىر] (پ) سۆزلەرگە قوشۇلۇپ قوبۇل قىلغۇچى، ياقتۇچى، تاپقۇچى دېگەن مەنىلەردە كېلىدۇ:
تەبئ پەزىر — كىشىنىڭ تەبىئىتىگە ياقىدىغان، يېقىملىق.
دەرمان پەزىر — دەرمان تاپقان، دەرمانلىق:
كۆڭۈلنى دەرد ئىلە دەرمان پەزىر ئەت،
كىشىكىم دەردى يوق ئول ھېچ كارە.
— ئەرشى.
دىل پەزىر — كۆڭۈلگە ياقتۇچى، يېقىملىق.

سېھھەت پەزىر ــ ساغلام:
چېكىپ زەخمىنىڭ دەردىنى ئول ۋەزىر،
ياتىپ نەچچە كۈن بولدى سېھھەت پەزىر.
ــ ئا. نىزارى.

نەسىھەت پەزىر ــ نەسىھەتنى قوبۇل قىلغۇچى، نەسىھەتنى ئاڭلىغۇچى:
كىمكى بولۇر مۇندا نەسىھەت پەزىر،
باسقان ئانىڭ تۇپراغى مۇشكى ئەبىر.
ــ زەللىلى.

نەقش پەزىر ــ نەقىشنى قوبۇل قىلغۇچى، ئۆزلەشتۈرگۈچى.

پەزىرە [پذيره] (پ) قوبۇل قىلىش، قارشى ئېلىش.
پەزىرە كەلمەك ــ ماقۇل بولماق.

پەژمان [پژمان] (پ) غەمكىن، سۇلغۇن؛ بىئارام.
جانى پەژمان ــ غەمكىن روھ، ئېزىلگەن ۋۇجۇد.

پەژمۇردە [پژمرده] (پ) 1) سۇلغۇن، بۇزۇلغان، خاراب بولغان:
ۋەلايەت بولۇپ ئېردى پەژمۇردەئى،
ئەدۇ خەيلى زەربىدىن ئەفسۇردەئى.
ــ ئا. نىزارى.

2) غەمكىن، غەم باسقان:
قەبىلە بارى بىلدى ئول ھالنى،
سوراپ كەلدى پەژمۇردە ئەھۋالنى.
ــ ئا. نىزارى.

پەژمۇردە بولماق ــ غەمكىن بولماق؛ ۋەيران بولماق:
كى پەژمۇردە بولدى گۈل ئەھمەر يۈزى،
كىشى بىلمەس ھالىن مەگەر ئول ئۆزى.
ــ ئا. نىزارى.

پەژمۇردە قىلماق ــ سۇلدۇرماق، ۋەيران قىلماق:
فەلەكنى قىلغۇسى پەژمۇردە ئەزبەس سوزى ئەفغانىم،
مەدارى مەزھەبۇ ئايىنى شەمئى شەب رەۋان كەتمىش.
ــ ئەرشى.

پەژمۇردە ھال ــ ۋەيران، بىئارام:
ۋەزىر ھەم بولۇپ ئانچە پەژمۇردە ھال،
غەزەبدىن قىلىپ ئۆلتۈرۈشكە خەيال.
ــ ئا. نىزارى.

پەژوھ [پژوه] (پ) تەكشۈرگوچى، تەتقىق قىلغۇچى.
دانىش پەژوھ ــ ئىلىم تەتقىق قىلغۇچى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قولىيازمىلار ئامبىرى

دىن پەژۇھ ـ دىن تەتقىق قىلغۇچى.

پەست [پست] (پ) تۆۋەن، پەس.
پەست قىلماق ـ پەسەيتمەك، توختاتماق:
تۈگەتتى سۆزىن، يۇمدى ئول كۆزىنى،
كى جان تاپشۇرۇپ پەست قىلىپ سۆزىنى.
ـ ئا. نىزارى.

پەسۇپىش [پسروپش] (پ) ئىلگىرى ـ كېيىن، ئىلگىرى ـ ئاخىر:
غەمىكى دىن غەمىدۇر ئەسلى غەم ئەگەر بىلسەڭ،
چۈنانكى خوب قارا ئىبرەت كۆزۈڭ بىلەن پەسۇپىش.
ـ شەۋقى.

پەسىچ [پسيچ] (پ) 1 > تەييار، تەييارلاپ قويۇلغان يۈك 2 > قىممەتلىك.

پەشمىن [پشمين] (پ) يۇڭدىن توقۇلغان، يۇڭلۇق.
پەشمىن كىسۋەت ـ يۇڭدىن ئىشلەنگەن كىيىم.

پەشمىنە [پشمينە] (پ) 1 > يۇڭ چەكمەن، يۇڭدىن توقۇلغان رەخت،
2 > يۇڭ كىيىم:
يايىپ ساچىنى ئۆزىنى يۆرگەدى،
كى پەشمىنە بىرلە تەنىن چۆرگەدى.
ـ ئا. نىزارى.

پەششە [پشە] (پ) پاشا:
ئەگەر ئىشق قىلسە بىرەۋنى ئەسىر،
ئەگەر پەششە بولسا، بولۇر مىسلى شىر.
ـ ئا. نىزارى.

پەشم [پشم] (پ) يۇڭ، موي

پەشنەد [پشند] (پ) يېقىمسىز.

پەشىز [پشيز] (پ) 1 > ئەرزىمەس 2 > پارچە پۇل، ئۇششاق پۇل،

پەغنە [پغنە] (پ) باسقۇچ، پەلەمپەي.

پەگاھ [پگاه] (پ) ئەتتىگەن، سەھەر، تاڭ.

پەلەك [پلنك] (پ) قاپلان:
مەئانى بىشەسىدە شىرۇ ئەژدە ھالار بار،
پەلەڭى جەئفەرى سادىقنى ئىستىخارە قىلاي.
ـ زەلىلى.

پەلىد [پليد] (پ) ناپاك، نىجىس:
كۆرۈڭ قەترە پەلىدنى پاك قىلدى،
كى بەردى جاننى، ئاخىر خاك قىلدى.
ـ موللا پازىل.

پەناه [پناه] (پ) 1) همسایه، یاردەم، باشپاناه:
هەقایىق پەناه نەچچە قۇتبى ۋەلى،
چۇ كاشغەر نەۋاهسن قىلىپ مەنزىلى.
ـــ ئا. نىزارى.
2) سېغىنىدىغان، یاردەم سورایدىغان جاي:
كېلىپمەن بۇ یەرگە پەناه ئىستەبان،
سېنى ئىشق ئەهلىغە شاه ئىستەبان.
ـــ ئا. نىزارى.

پەناه ئەیلەمەك ـ سېغىنماق، پاناهلانماق:
تاپاي چۇن فەنا قافىغە شاه راه،
سەئادەت هەرىمنى ئەیلەي پەناه.
ـــ ئا. نىزارى.

پەناه بەرمەك ـ ئۆز همایىسىگە ئالماق.

پەنج [پنج] (پ) بەش

پەنج گەنج ـ بەش خەزىنە؛ خەمسە.

پەنجە [پنجه] (پ) قول، بارماق، چاڭگال:
پەنجەڭنى كۆرەر ئېسەم بەناگاه،
قىلغۇمدۇ خەیال زاتى ئەللاه.
ـــ ئەرشى.

پەنجە خۇرشىد ـ كۆچمە.م: قۇیاش نۇرلىرى.

پەنجاه [پنجاه] (پ) ئەللىك.

پەنجاهۇ هەفت ـ ئەللىك یەتتە:
ۋەرەقغە كىتابەت ئىشى بولدى سەبت،
هەزارۇ دۇسەد باز پەنجاهۇ هەفت.
ـــ ئا. نىزارى.

پەند [پند] (پ) نەسىهەت، تەربىیە:
ئەي قاياشىم، سال قۇلاق بۇ پەندىغە،
گەپنى ئاز قىل ئېرشاد ئېرسەڭ قەندىغە.
ـــ خەراباتى.

پەند ئەهلى ـ نەسىهەت قىلغۇچىلار.

پەند ئەیلەمەك ـ نەسىهەت قىلماق، تەربىیە بەرمەك:
كېلىپ چۇست پەرهادنىڭ قاشىغە،
كى پەند ئەیلەدى پایىدىن باشىغە.
ـــ ئا. نىزارى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

پەند قىلماق ــ نەسىھەت قىلماق:
ئانى بىز تاپسپ پەند قىلساق كېرەك،
قەبۇل ئەتمەسە بەند قىلساق كېرەك.
ــ ئا. نىزارى.

پەند پەزىر [پند پزیر] (پ) نەسىھەتنى قوبۇلقىدا تۇتقۇچى، نەسىھەت ئاڭلايدىغان.

پەھلەۋان [پهلهوان] (پ) باتۇر، قەھرىمان، يۈرەكلىك
نىھان ساقلاسە بىر نەچە خادەمى،
بولۇپ پاسىبان پەھلەۋان ئادەمى.
ــ ئا. نىزارى.

پەھلەۋانانە [پهلوانانه] (پ) قەھرىمانلارچە.

پەھلەۋ [پهلو] (پ) يان، بېقىن، قانات.

پەي I [پی] (پ) ئاياغ، قەدەم:
بۇ غەم بەزمىدە تۇت، ئەي ساقى، مەي،
ھەياتى ئەبەدكە بولاي نىك پەي.
ــ ئا. نىزارى.

پەي قويماق ــ ئاياغ باسماق. 2› ئىز:
كۆڭۈل ئەگرەش خىرەد پەيدىن ئەبەس تۇت،
تۇرۇپ بۇلبۇل زەغەن سەۋتى چەكارە.
ــ ئەرشى.

پەي سالماق ــ ئىزىغا چۈشمەك.

پەي II [پی] (پ) تومۇر، نېرۋا يىپلىرى:
ئەز پەي كۈشتىغە كىرگەيلەر ھەمە،
ھەر بىرىنىڭ كۆڭلىدە يۈز زەمزەمە.
ــ زەلىلى.

پەيام [پیام] (پ) خەۋەر، دېرەك:
چۇ تەييار ئېتىپ نامەئى خۇش كەلام،
ئىبەردى ئاڭا ئۆزرە ئامىز پەيام.
ــ ئا. نىزارى.

پەيام تاپماق ــ خەۋەر تاپماق، خەۋەردار بولماق.
شىرىن پەيام ــ خۇش خەۋەر، يېقىملىق خەۋەر:
سەلامەت يەتكەچ ئوق لۇتق ئەيلەبان شىرىن پەيامىڭنى،
نە بولدى گەر ئىبەرسەڭ بۇ ھەزىن كۆڭلۈمنى شاد ئەيلەپ.
ــ ئەرشى.

پەيامئاۋەر [پیام آور] (پ) خەۋەر كەلتۈرگۈچى

پەيا پەي [پیاپی] (پ) قاتمۇ قات، ئۇستى ــ ئۇستىلەپ، ئارقىمۇ ــ ئارقا:

سەبا يەتكۈرسە بۇ ئوتلۇغ پـەيا پەي دەرد ئىلە كۆڭلۈم،
نې تاڭ فەرياد قىلسە ئەرغەنۇن بىرلە بايات ئەيلەپ.
— ئەرشى.

پەيامبەر [پيامبر] (پ) «پەيغەمبەر» گە قاراڭ.

پەيەمبەر [پيمبر] (پ) «پەيغەمبەر» گە قاراڭ:
پەيەمبەر ئىدى ھەزرەتى زىكرىيا،
ئىبەردى بۇ دوستىغا تۇرلۇك بەلا.
— ئا. نىزارى.

پەيەمبەران [پيمبران] (پ) [بىرلىكى: پەيەمبەر] پەيغەمبەرلەر:
يېتىشسەلەر چى ئەجەپ پەرتەۋى شەفائەتدىن،
بەھەققى ھۇرمەتى نامى پەيەمبەران تاريخ.
— شەۋقى.

پەيرەۋ [پيرو] (پ) ئەگەشكۈچى، ئىزىدىن ماڭغۇچى:
مەدايىن ئىلى شاھى خۇسرەۋ ئىدى،
كى ھورمۇز مەقامىدا پەيرەۋ ئىدى.
— ئا. نىزارى.

پەيرەۋ بولماق — ئەگەشمەك، ئىزىدىن ماڭماق.

پەيرەۋ كەلمەك — ئەگەشمەك، ماسلاشماق.

پەيرەۋلىق [پيروليق] تەۋەلىك، ئەگەشكەنلىك:
ئىشق ئىستەر بولسا مەجنۇن ئەيلەگەي پەيرەۋلىقىم،
يولنى نې بىلگەي كىشى تارەمنەما كۆرسەتمەگەي.
— بابىر

پەيرەۋى [پيروى] (پ) 1) ئىزىدىن مېڭىش، تەۋە بولۇش؛ 2) تەۋەلىك.

پەيرەۋى قىلماق — ئەگەشتۈرمەك، تەۋە قىلماق:
لىسانى غەيىبگە سەن پەيرەۋى قىلالماس سەن،
زەلىلى شوخلۇقۇڭ تۇتتى مەرھەبا قىلايسن.
— زەلىلى.

پەيرەۋىدە قىلماق — تەۋەلىكىدە، ھۇزۇرىدا قىلماق
مېنى پەيرەۋىدە قىلىپ مۇستەقىم،
جەنابىڭدا بۇ قۇلنى قىلغىل مۇقىم.
— ئا. نىزارى.

پەيغام [پيغام] (پ) خەۋەر، دېرەك:
يارىنىڭ پەيغامىدىن تاپتى تەنى فەرسۇدە جان،
ئىسە ئەنجازى مەگەر مۇزمەر دۇرۇر پەيغامىدا.
— بابىر.

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

پەيغام ئەھلى ــ ئەلچىلەر، خەۋەرچىلەر.
پەيغام قىلماق ــ خەۋەر قىلماق، ئاگاھلاتماق.
پەيغام ئولماق ــ خەۋەر يەتمەك، ئاگاھلانماق.

پەيغامگەر [پەيغامكەر] (پ) خەۋەر قىلغۇچى، سالام يەتكۈزگۈچى.

پەيغەمبەر [پەيغەمبەر] (پ) خۇدادىن بەندىلەرگە خەۋەر كەلتۈرگۈچى، رەسۇل، ئەلچى.

پەيك [پەيك] (پ) خەۋەرچى، ئەلچى.

مۇژدە بەرگەيمۇ سۇلەيمانۇ نەبىدىن خەلقئارا،
تاجدارۇ ھۇد ــ ھۇدى پەيكى سابا كەلتۈرمىشەم.
ــ زەلىلى.

پەيكى خەيال ــ خىيالغا كەلتۈرگۈچى، خىيال ئەلچىسى.
پەيكى نەسىم ــ ئىللىق شامال ئەلچىسى.

پەيكار [پەيكار] (پ) ئۇرۇش، جەڭ.

پەيكان [پەيكان] (پ) 1) ئوقيا ئوقىنىڭ ئۇچى، ئوق:

ئوقىدا پەيكان ئەمەس بىر قەترە ھەيۋان سۈيىدۇر،
يەتكەچ ئوق جانسىز تەنسىغە جان ئوشۇل پەيكان بېرۇر.
ــ بابىر.

تىيرى پەيكان ــ ئوق ئۇچى:

تىگسە تىيرى ئىشقى ئەزىز جانىغە،
ھەدەف بولدى جان تىيرى پەيكانىغە.
ــ ئا. نىزارى.

ناۋەكى پەيكان ــ ئوقيا ئۇچىدىكى تۆمۈر:

نەگە تۇردۇڭ دەرسىلەر مەھشەردە لۇتفى دۇنيىدىن،
كۆرگۈزەي باغرىمدىغى ناۋەكلەرنىڭ پەيكانىنى.

2) تىكەن. 3) كۆچمە م: كىرپىك:

كۆز ئۇچى بىلە باقتى، تەگدى تىيرى مژگانى،
سىينەم ئۆزرە پەيكانى رەھنە قىلدى ۋەيران، قىز.
ــ نەۋبەتى.

پەيكەر [پەيكار] (پ) 1) گەۋدە، بوي:

بەيابانى ئەدەمدە پەيكەرىمنى لەختە قان ئەتكەچ،
چۈدۇر رەۋشەن ئولدى خاترىم سەيرى، جەھان ئەتكەچ.
ــ زەلىلى.

2) سۈرەت، شەكىل:

تەن ئىچىدىن بەلگۈرۈر جانىڭ سەنىڭ،
شىشە يا مىرئات ئولۇپتۇر پەيكەرىڭ.
ــ گۈمنام.

پەری پەیکەر ــ پەری سۈرەتلىك.
دىۋ پەیکەر ــ بەتھەیۋەت، دېۋە سۈرەت
کۇھ پەیکەر ــ تاغدەك، تاغ سۈرەتلىك.
بولۇپ کۇھ پەیکەر ئاتىغە سەۋار،
قىلىپ ئەژدەھا سارىغا ئىختىيار.
ــ ئا. نىزارى.

3 › يۈز، چىراي.
ماھ پەیکەر ــ ئاي يۈزلۈك.
4 › کۆرۈنۈش، قىياپەت:
عەرق ئېتىبدۇر پەیکەرىمنى، ئاھکىم، گىردابى غەم،
کىم سەلامەت قالغۇسى ئالەمدە بۇ توپان بىلە.
ــ ئا. نىزارى.

پەیما [پیما] (پ) باشقا سۆزلەرگە قوشۇلۇپ کېلىپ «تارتقۇچى، ئۆلچىگۈچى؛ يۈرگۈچى، کەزگۈچى، تۇتقۇچى» مەنىسىدە کېلىدۇ:
بادە پەیما ــ مەي تۇتقۇچى؛ ساقى.
بەھر پەیما ــ دەريا کەزگۈچى، دېڭىز سايا ھەتچىسى.
قەددە پەیما ــ قەدەھ تۇتقۇچى:
مەستمەن بىر باقماغىندىنکىم، جەھانغا کەلمەگەي،
کۆزلەرى جامى بىلە مۇنداغ قەدەھ پەیما يىگىت.
ــ ئەرشى.

پەیمان [پیمان] (پ) ۋەدە، ئەھدە:
بىر قاتىغ جانلىغ جەھاندا کۆرمەدىم کۆڭلۈم بىکىن،
کىم چىکەر جەبرۇ بۇرۇنقى ئەھدو پەیمانىندەدۇر.
ــ لۇتفى.
پەیمان شىکەن ــ ۋەدىنى بۇزغۇچى.
پەیمان قىلماق ــ ئەھدە قىلماق، ۋەدە بەرمەك:
بۇ شەرت ئىلە خەنجەرنى ئالدى پەرى،
قىلىپ ئەھد پەیمان ئاڭا دىلبەرى.
ــ ئا. نىزارى

پەیمانە [پیمانة] (پ) 1 › پىيالە، قەدەھ:
مۇيەسسەر بولسە گەر ۋەسلى غەنىمەت بىلمەکۇ قۇتماق،
کە تۈرمەکدۇر سۇراھى نەچچە ۋۇ پەیمانە ئاندىن کۆپ.
ــ ئەرشى.
2 › ئۆلچەم، قاچا:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

چۇ مەھزۇنغە شەرت ئەتتى جانانەسى،
كى قەۋل ئەيلەبان ئۆزر پەيمانەسى.
ـــ ئا. نىزارى.

پەيمانە كەش ـــ مەي ئىچكۈچى.
پەيمانەئى ئۇمر ـــ ئۆمرى تۈگىگەن.
ئەجەل پەيمانەسى تولماق ـــ ئەجىلى يەتمەك.

پەيمۇدە [پەيموده] (پ) يول يۇرگۈچى، سەييياھ:
زەمانە ئەھلى ئىچرە، ئەي كۆڭۈل، ئايا تاپىلغايمۇ،
سېنىڭدەك دەردى پەيمانۇ، مېنىڭدەك دەردى پەيمۇدە.
ـــ بابىر.

پەيۋەست [پيوست] (پ) تۈتاش، ئولانغان؛ ھەمشە، دائىم.
پەيۋەست ئەتمەك ـــ تۈتاشتۇرماق.

پەيۋەستە [پيوسته] (پ) تۈتاشقان، ئۇلاشقان:
قاراقچى بولمسا ئەييار كۆزى،
نەغۇ پەيۋەستە ھەر بىر دەمدە سەنسەن.
ـــ ئا. نىزارى

پەيۋەستە قاش ـــ قوشۇما قاش:
كۆڭۈل باغرى ئارا ئەزم ئەتسە دېرمەن باغرى تاشىمدۇر،
يوق ئەتكەن بۇدۇ نابۇدۇمنى ئول پەيۋەستە قاشىمدۇر.
ـــ گۇمنام.

2) ھەمىشە، دائىم:
جادۇ كۆزۈڭكى باردۇر ئانىڭ فىتنە قاشىدە،
پەيۋەستە نازۇ شېۋە ئەرۇر فىكرى باشىدە.
ـــ ئەتائى.

پەيۋەند [پيوند] (پ) باشقا سۆزلەرگە قوشۇلۇپ كېلىپ «ئولىغۇچى، باغلىغۇچى؛ تۈتقۇچى، قىلغۇچى» مەنىلىرىدە كېلىدۇ.
ئەدل پەيۋەند ـــ ئادالەتلىك قىلغۇچى:
مۇشارۇن ئىلەيھ ئەدل پەيۋەند ئېرۇر،
خەلايىق سەلاھى ئاڭا بەند ئېرۇر.
ـــ ئا. نىزارى.

بەند پەيۋەند ـــ بەند قىلىنغۇچى، باغلاقلىق:
بەندى پەيۋەندىكى ئادەم جىسمىدا پەيدا ئېرۇر،
بىتەكەللۇق ئاڭلاغىل دارى ماداری ئاشقان.
ـــ زەللى.

پەيۋەند ئەتمەك ـــ باغلىماق، تۈتاشتۇرماق:

مېھرى لۇتفۇك نەچچە زىدلەر ئونسۇزدىن پەيۋەند ئېتىپ،
باد، خاكۇ ئابۇ ئاتەش بىر - بىرىگە ئىختىلات.
— شەۋقى.

پەيۋەند ئەنگۈشت — بارماق ئۈگىلىرى.
پەيۋەند تاپماق — تۇتاشماق، باغلانماق.
پەيۋەند ئولماق — باغلانماق، ئۇلانماق.
چارە پەيۋەند — ئىلاج قىلغۇچى، چارە تاپقۇچى.
دەرد پەيۋەند — دەردلىك.
فەسانە پەيۋەند — ھېكايە ئېيتقۇچى، داستانچى.
قەيد پەيۋەند — بەنت قىلغۇچى، ئاسارەتكە سالغۇچى.
ھەۋەس پەيۋەند — ھەۋەس قىلغۇچى، ھەۋەسكە بېرىلگۈچى.

پەيۋەندلىق [پيوندليق] 1) ئۇلاقلىق؛ 2 قېرىنداشلىق، يېقىنلىق.

پۇتراتماق [پوتراتماك] تارقاتماق؛ ھۇركۈتمەك.

پۇتراشماق [پوتراشماك] تارقىلىشماق:
سۇزۇلدى جەھاندىن ئەلاماتى گەرد،
قاچىپ، پۇتراشىپ يىلبەسۇن ئەھلى دەرد.
— ئا. نىزارى.

پۇتراماق [پوتراماك] تارقىماق، چېچىلماق؛ پاراكەندە بولماق:
چۇ خاقان ئەزىمەت قىلىپ ئوغرادى،
سىپاھى ئانىڭ ئارقادىن پۇترادى.
— ئا. نىزارى

پۇد [پود] (پ) ئارقاق.
تارۇ پۇد — ئۆرۈش ۋە ئارقاق.

پۇر I [پر] (پ) كۆپ، نۇرغۇن؛ مول.
كى سەئدىن شىكەستە ئاڭا پۇر ئىدى،
ۋەلى ئىشق ئوقى بىرلە مەھجۇر ئىدى.
— ئا. نىزاى.

پۇر ئاب — سۇلۇق، سۇغا تولغان:
يۇزۇڭ ئۆزرە ئەرەقلەر يادى كۆزۈمنى پۇر ئاب ئەيلەپ،
دەۋا تاپماي قالىپ دەرد ئىچرە دەرمانسىدىن ئايرىلغاچ.
— ئەرشى.

پۇر ئافەت — ئاپىتى كۆپ، ئاپەتلىك.
پۇر ئەيلەمەك — مول قىلماق، يېتەرلىك قىلماق:
نەچەكىم خەستە جاندۇرمەن مەيى لەئلىڭگە، ئەي ساقى،

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

تەبەسسۇم جامىنى پۇر ئەيلەگىل، دەفئ ئەت خۇماريمنى.
— ئەرشى.

پۇر جەفا — جاپاسى كۆپ، جاپالىق:
بىر مەھۋەشى پۇر جەفا قۇلدىن،
ھەردەم ماڭا يۈز بەلا نېدىندۇر.
سەن رەھم نىگاھى بىرلە باقماي،
مەندىن ساڭا بۇ ۋەفا نېدىندۇر.
— ئەرشى.

پۇر خەتەر — كۆپ خەتەرلىك، ناھايىتى قورقۇنچلۇق.
پۇر خۇمار — مەست، كۆزى خۇمارلاشقان.
پۇر دەرد — دەردكە تولغان، دەردى كۆپ.
پۇر دەردانە — دەردمەنلەرچە، كۆپ قايغۇ بىلەن.
پۇر دىل — يۈرەكلىك، قەھرىمان.
پۇر زىيا — ناھايىتى يورۇق، ناھايىتى روشەن:
جەھان رەئنالاردىن كۆزلەردىم شەھبازدېك تىكتىم،
بولۇرمۇ كۆزلەردىم كۈندېك يۈزۈڭدىن پۇرزىيا بىر كۈن.
— گۇمنام.

پۇر زىينەت — ناھايىتى زىننەتلىك، ياسداق.
پۇر غۇسسە — كۆپ قايغۇ، غەم:
چىقتى داغى سىينەئى پۇر غۇسسەدىن تۇرلۇك سەدا،
بولمە نەۋمىد، ئەي، يارۇغلۇق بولسەگەر فېئلىك تەباھ.
— ئەرشى.

پۇر كار — ئىشچان، تەجرىبىلىك:
باشىڭدىن چەرخ ئۇرۇپ مەن رىشتەئى مېھرىڭگە چىرماندىم،
فەلەك ھەم بولمادى ئىشقىڭ ئارا پۇركارمەن ياڭلىغ.
— گۇمنام.

پۇر گۇي — كۆپ گەپ قىلغۇچى.
پۇر مەكر — ھىيلىگەر، مىكىرلىك.
پۇر نۇر — پارلاق. نۇرلۇق:
مېھر ئەگەر پۇر نۇردۇر چەرخ ئەۋجىدە، سالمان نەزەر،
كۆلبەم ئىچرە جىلۋەئى ماھى جەھانىم بولسە بەس.
— ئەرشى.

پۇر ھال — خۇرسەن، شاد.
پۇر ھالەت — ھەر خىل ھالدا.
پۇر ھەزىن — مەيۈس، قايغۇلۇق؛ كۆپ قايغۇ؛

مەقسەدكى توختى پۇر ھەزىن قىلدى شۇرۇڭ غەمكىن ھەزىن،
ئەھۋال بەيان قىلدى كېيىن باشىغە ھەرنە كەلگەنىن.
ـــ موللا توختى غەربىي.

پۇر ھىيلە ـــ ھىيلىگەر، ھىيلىسى كۆپ.
تۇھفەئى پۇر ـــ نۇرغۇن تۆھپە، ئىنئام:
كى تەئىين قىلىپ تۇھفەئى پۇر بەھا،
قىلىپ ئول زەمان ياخشى قىتئە ئەدا.
ـــ ئا. نىزارى.

پۇر II [پور] (پ) پەرزەنت، بالا:
زەمانى كۆڭۈل غەمدىن ئازاد ئەمەس،
ئاتا چاغلاغان پۇر پەرھاد ئەمەس.
ـــ ئا. نىزارى.

پۇر تاب [پرتاب] (پ) ناھايىتى روشەن، پارقىراق.
پۇر پىچ [پرپىچ] (پ) چىرماش، كۆپ يۆگەلگەن.
پۇر جۇش [پرجوش] (پ) قاينىاق، زوقلۇق، خۇشال؛ ھاياجانلىق.
پۇر چىن [پرچين] (پ) قورۇقلىرى كۆپ، قورۇقلۇق.
پۇرچىن ئارەز ـــ قورۇق باسقان يۈز.
پۇر خەم [پرخم] (پ) كۆپ بۇرالغان، بۇرام ـ بۇرام، كۆپ ئىگىلگەن.
پۇر خۇن [پرخون] (پ) قانغا تولغان، قانلىق:
ئەي ئوغۇل زاھىرنى مەجنۇن قىلمىساڭ،
دەرد بىرلە سىينە پۇر خۇن قىلمىساڭ.
ـــ خەراباتى.

پۇر دان [پردان] (پ) كۆپ بىلگۈچى، بىلىملىك.
پۇر سو [پرسو] (پ) يورۇق، نۇرلۇق.
پۇر سوز [پرسوز] (پ) تېز ياندۇرغۇچى، كۆيدۈرگۈچى.
پۇر شور [پرشور] (پ) شاۋقۇن ـ سۇرەنلىك.
پۇر فەن [پرفن] (پ) نەيرەڭ ئاز، ھىيلىگەر:
جەفايۇ ئىشۋەلەرنى فەن تۇتۇپسەن،
مۇنىڭدەك ئىشۋە پۇر فەندىن نەھاسىل.
ـــ لۇتفى.

پۇرفۇسۇن [پرفسون] (پ) نەيرەڭلەر، ھىيلىلەر:
ئاتا يەئقۇب ئولمىش گىرىفتارى دۇن،
دىلىن سەيد قىلغان جەھان پۇر فۇسۇن.
ـــ ئا. نىزارى.

پۇزىش [پوزش] (پ) ئۆزرە، كەچۈرۈم.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

پۇزش پەزىر ــ ئۆزرىنى قوبۇل قىلغۇچى.

پۇش [پوش] (پ) 1) باشقا سۆزلەرگە قوشۇلۇپ «كىيگۈچى كىيگەن» دېگەن مەنىنى بېرىدۇ.
ئەخزەر پۇش ــ يېشىل كىيىملىك.
پەردە پۇش ــ پەردە يېپىنغان.
پۇست پۇش ــ تېرە كىيگەن؛ كۆچمە.م: دۇئانە.
زۇمرەد پۇش ــ يېشىل كىيىم كېيگەن.
زىرە پۇش ــ ساۋۇت كىيگەن.
سىياھ پۇش ــ قارا كىيىملىك، ماتەم كىيىمى كىيگەن.
2) كىيىم لىباس:
قەدى شەمشادى شوخى ئەنبەرىن پۇشى پەرىزادى،
كى ئاندىن تۇرده سۆزىنى يەزەدگە شانەدۇر پەيدا.
ــ زەلىلى.

زەررىن پۇش ــ زەر بىلەن زىننەتلەنگەن كىيىم:
نەكاپىر، نەمۇسۇلمان، تاڭ ئاتتى زەررىن پۇش،
كىيەر يەنە كېچەلەردە گەداۋۇ شاھ قارا.
ــ زەلىلى.

پۇشت I [پشت] (پ) 1) ئارقا، ئارقا گەۋدە:
كۆزدىن پەردۇەش ئۇچتىلار، سەۋدايى ئىشقىڭ تۇشتىلەر،
خەم بولدى مەھكەم پۇشتىلار، مەستانە ئۇرۇلدى دىماغ.
ــ شەۋقى.

2) سىرت، تېرە:
سەۋاد زاھىر ئەيلەپ پۇشت لەبىدىن فەھم قىلمىشمەن،
مۇرىدى ساددەلەرگە خەت بىلەن ئېرشاد قىلغايمۇ؟
ــ زەلىلى.

پۇشت پا ئۇرماق ــ تەرك ئەتمەك، كەچمەك.

پۇشت II [پشت] (پ) ئەۋلات:
كى ئۇل مۇلك ئالارغا قالىپ نېچە پۇشت،
چىقارماي ئالاردىن سىپپەرى دۇرۇشت.
ــ نەۋائى.

پۇشتى پەناھ ــ يۆلىنىدىغان تايىنىدىغان، يۆلەنگۈچى:
زۇھد ئېلىدىن ئىشق ئېلى ھەرگىزدە كۆز تۇتماس پەناھ،
بۇ نەزەر باز ئەھلىنىڭ پۇشتى پەناھى ئۆزگەدۇر.
ــ گۇمنام.

پۇشتە [پشتە] (پ) تۆپىلىك، ئېگىزلىك.

پۇشتىبان [پشتبان] (پ) تىرەك، تايانچ؛ مەدەتكار.

پۇشىدە [پوشیده] (پ) 1) مەخپى، يوشۇرۇن، بېكىتكىلىك:

كاكۇلى مۇشكىن سەنەمنىڭ چېھرەسىن پۇشىدە تۇت،
جىلۋەتى ھۇسنىدە ئەيلەر ۋەر نە ئالەمنى خەراب.

— زەلىلى.

2) كېيىنگەن، يېپىنغان.

پۇيە [پویة] (پ) يۇگۇرۇش، چېپىش.

پۇيە ئەيلەمەك — يۇرمەك، كەزمەك:

گەھى پۇيە ئەيلەر ئىدى ھەر تەرەف،
بولۇپ گاھ ھىجران ئوقىغە ھەدەف.

— ئا. نىزارى.

پۇيە تاپماق — يۇرۇشكە، بېرىشقا مۇيەسسەر بولماق.

پۇيە سالماق — يۇرۇش قىلماق.

پۇيە ئۇرماق — يۇرمەك، كەزمەك:

ئول ئىتدەك بەيابانىدا چەكمىش فىغان،
ئۇرۇپ پۇيە ئول ساری بولمىش ئەيان.

— ئا. نىزارى.

پۇيەزەن [پویەزن] (پ) قەدەم باسقۇچى، يۇرگۇچى.

پۇيەسىز [پویەسز] ھەرىكەتسىز، يۇرۇشسىز.

پۇيەگەر [پویەگر] (پ) يۇرگۇچى، يۇگۇرگۇچى:

ئۇمر ئىچى باشۇ-ئاياغ پۇيەگەر ئولغان كىمدۇر،
ئىشق دەشتىدە مېنى بىسە رۇپادىن غەيرى.

— ئەرشى

پۇيەندە [پوینده] (پ) كەزگۇچى، يۇگۇرگۇچى.

پۇتكۇرمەك [پتكورماك] تاماملىماق، پۇتكۇزمەك:

ماڭا مۇشكىل سېپنىڭ ئالدىدا ئاسان،
ئىشىم پۇتكۇرمەسەڭ مەندە نەئىمكان.

— موللا پازىل.

پىتمەس [پتماس] پۇتمەيدىغان، يازمايدىغان:

نەۋبەتى ئاجىز جەھاندا دوست تۇتقىل ئالىمى،
تاتىرىكدۇرسەن گۇناھىڭنى پىتمەس بولسا پەيز.

— نەۋبەتى.

پىچ [پیچ] (پ) تولغىنىش، ئورىلىش، بۇرىلىش.

پىچ بەرمەك — قولغا ئورىماق.

پىچ دەر پىچ — ئۇستى-ئۇستىگە ئورالغان، قاتمۇ قات، مەھكەم.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

پىچ ئۇرماق ــ تولغانماق، بۇرالماق.
دەست پىچ ــ قولغا ئورىماق، چىلك تۇتماق.

پىچاپىچ [پىچاپىچ] (پ) 1) چىرماشقان، ئورالغان؛ 2) كۆچمە. م: مۇشكۈل، قىيىن.

پىچان [پىچان] (پ) تولغانغان، چىرمالغان:

ئىشقىپىچان [عش پىچان] ئە پ ھەشپىچەك (بىر خىل سامان غوللۇق گۈل):
رەھىم ئەيلە، ئەي مەھۋەش، تۇشتى جانىمە ئاتەش،
نەۋبەتى نەھالىگە بولدى ئىشقىپىچان قىز.
ــ نەۋبەتى.

پىچ - پىچ [پىچ پىچ] (پ) بۇرام - بۇرام؛ ئۆرۈم:
ئەي مەسەلسەل زۇلفىدىن جانىمدە يۇز مىڭ پىچ - پىچ،
سورماساڭ ھەردەم بۇقۇلنى، گاھى سورغىل كېچ - كېچ.
ــ ئەتائى.

پىچۇتاب [پىچۇتاب] (پ) 1) تولغىنىش، مىدىرلاش:
كى بىچارەلىكدىن قىلىپ ئىزتىراب،
كىمۇ ئوتغە تۇشكەن كەبى پىچۇتاب.
ــ ئا. نىزارى.

2) ھاياجانلىنىش:
كۆكۈلگە تۇشۇپ ئول زەمان پىچۇتاب،
كى رەئىشە بولۇپ جىسمى گويا سىماب.
ــ ئا. نىزارى.

3) قىينىلىش، ئازابلىنىش:
يۇزۇڭ مېھرىدە كۆكلۈم زەررە يەكلىغ ئىزتىراب ئەيلەب،
ساچىڭ يادىدا تۇنلەر تولغا نۇرمەن پىچۇتاب ئەيلەب.
ــ ئەرشى

پىچۇتاب ئەيلىمەك ــ قىينىماق، ئازابلىماق:
فەلەكدە مېھرو گۈلشەن ئىچرە گۈللار يافراغىن ناگەھ،
تەزەلزۇل ئىچرە سالدى ئارەزىنى پىچۇ تاب ئەيلەب.
ــ ئەرشى.

پىچۇتاب سالماق ــ لەرزىگە سالماق؛ سىلكىتمەك:
كېتەر بۇ چەمەندىنكى رۇزى شەباب،
چۇ گۈل بەرگى ئىچرە سالۇر پىچۇتاب.
ــ ئا. نىزارى.

پىچۇتاب ئۇرماق ــ تولغانماق، پەريات ئۇرماق:
تولا نالە ئەيلەپ، ئۇرۇپ پىچۇتاب،

تۆكۈپ ئاندا شەبنەم كەبى ئەشكى ئاب.
ـــ ئا. نىزارى.

پىچىدە [پىچىدە] (پ) ئورالغان، چىرمالغان؛ تولغانغان.
پىچىش [پىچىش] (پ) تولغىنىش، ئورىلىش؛ ئېگىلىش.
پىچىن [پىچىن] (پ) چىگىش، مۇرەككەپ، قىيىن.
پىر [پىر] (پ) 1) قېرى، ياشانغان، پىشقەدەم:
كۆرەرلەر بىرنى ئىككى پىرى گۈمراھ،
شەياتىن سەپلەرىگە زەردىۋال شەيخ.
ـــ شەۋقى.

2) بىرەر دىنىي، روھانىي گۇرۇھنىڭ باشلىقى؛ ئىشان، شەيخ، سوپىلار باشلىقى:
بېرۇر ئېردى تەئىلىم ئاڭا ئاندا پىر،
ئۆزى پاك دامەن مۇئەللىم دەبىر.
ـــ ئا. نىزارى.

3) بىرەر كەسىپنى ياخشى ئىگىلىگەن كىشى، ئۇستاز، ئاقساقال؛
ئاتام باردۇر مۇندا بىر ماھىگىر،
فەقىر كاربىدىن بىخەبەردۇر بۇ پىر.
ـــ ئا. نىزارى.

پىرۇ جەۋان ـــ قېرى ـ ياش:
ئىلمسىز ھەسرەتتەدۇر پىرۇ جەۋان،
ئىلىم ئىستەپ كۈنۈ تۈن يۈرگىل رەۋان.
ـــ خەراباتى.

پىرى ئەرباب ـــ تەربىيەچى، ئۇستاز:
كۆرۈشتى كېپلەپ پىرى ئەرباب ئىلە،
كى مەكتەبدەكى يارۇ ئەھباب ئىلە.
ـــ ئا. نىزارى

پىرى دانا ـــ ھەممىدىن خەۋەردار ئەرباب:
كى مۇنداغ دۇرۇر پىرى دانا ئىشى،
بۇ ئىشنى قاچان قىلسۇ نادان كىشى.
ـــ ئا. نىزارى.

پىرى دەير ـــ مەيخانا باشلىقى:
ئۆلگۈدەك دۇرمەن خۇماردىم رەنجىدىن ئەي پىرى دەير،
رەھىم ئېيتىپ ئاغزىمغا قەترەمەي تامىز چىقماستا جان.
ـــ مەھزۇن خوتەنى.

پىرى زال ـــ كەمپىر، قېرى خوتۇن:

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

دېدىم: «نەۋئەرۇسكى، ئېرۇر پىرى زال،
ئەجەب ھەرزە گۇيدۇر ئەفسۇن سىگال.»
— ئا. نىزارى

پىرى زال ئەتمەك — قېرىتماق؛ مۇكچەيتمەك:
بۇ بىچارەگە كۆپ بولۇبدۇر ۋەبال،
ئەلىف قەددىن ئەتتى فەلەك پىرى زال.
— ئا. نىزارى.

پىرى سەييار — پېشقەدەم ئۇۋچى:
بۇ مەۋزېئ ئارا پىرى سەييار مەن،
كى سەييارلىق ئىچرە ئۇستاد مەن.
— ئا. نىزارى.

پىرى كامىل — كامالەتكە يەتكەن پىر، ئۇستاز:
قۇتۇلماق قايدا مۇمكىندۇركى، قىلماس
خەلاس ئول زەھىردىن، گەر پىرى كامىل.
— ئەرشى.

پىرى نۇر — پېشقەدەم يولباشچى، يېتەكچى؛ ئەقىل — پاراسەتلىك قېرى كىشى:
ئەي ئوغۇل بۇ يولغا بىر رەھبەر كېرەك،
ئىلكىدە بىر شەمئى پىرى نۇر كېرەك.
— خەراباتى.

پىرى ئۇستاد — پېشقەدەم ئۇستاز، تەربىيەچى:
تەۋەللا قىلىپ پىرى ئۇستادغە،
دېدى: «يەتكۈزۈڭ سەرۋى ئازادغە!»
— ئا. نىزارى.

پىراستە [پىراستە] (پ) بېزەلگەن، زىننەتلەنگەن؛ تەرتىپلىك:
كى مېھمان سەرانى قىلىپ خاستە،
مۇزەييەن فەراش ئىچرە پىراستە.
— ئا. نىزارى.

پىراستە قىلماق — بېزىمەك، زىننەتلىمەك، تەرتىپكە سالماق:
... گاھى قەدەم كىسۋەتىن پىراستە قىلىپ، تەختەئى تابۇت سەرئەنداز قىلماق. ...
— ئا. نىزارى.

پىران [پىران] (پ) [بىرلىكى: پىر]: پىرلار،
ئەي گۇمناما، پاكى زەمىران كەتتى،
ئۇقبا تەرەفىگە گۇشە گىران كەتتى.

ياتما، قوپاقوي، نەجىس جەھان ئۇستىدىن،
پاك ئەيلەيدى جانۇ-تەننى پىران كەتتى.
— گۇمنام.

پىراھەن [پىراھەن] (پ) كۆڭلەك:
گۈلىستاندا چىقار پىراھەنسىگنى،
سەبادەك غۇنچە بىرلە ئويناسۇيماچ.
— ئەتائى.

پىرايە [پىرايە] بەزەك، زىننەت:
ئەي قارا زۇلفۇڭ سەنىڭ سەۋدايىلەر سەرمايەسى،
سەرۇ بويلۇقلار يۇزىنىڭ گۈل يۇزۇڭ پىرايەسى.
— گۇمنام.

پىرەھەن [پىرەھەن] (پ) «پىراھەن» گە قارالسۇن:
فانۇس كەبى شۇئلەسىدىن كېچەلا كۆيدۇم،
تا كىمىدى قەددى قامەتىغە پىرەھەنى شۇخ.
— زەلىلى.

پىرەھەن ئەتمەك — كۆڭلەك قىلماق، كۆڭلەك كىيمەك:
رەسۇلنىڭ ئوتىنكىم ماڭا ئۇچرار ياقادۇرمەن،
جىسمىمىغە سەمەندەر كەبى ئوت پىرەھەن ئەتتىم.
— گۇمنام.

پىرزەن [پىرزەن] (پ) موماي؛ قېرى، ياشانغان ئايال:
كۆتەردىكى لەيلىنى ئول پىرى زەن،
چىقىپ باشىغە گۈل كەبى سىيمىتەن.
— ئا. نىزارى.

پىرلىق [پىرلىق] 1) قېرىلىق:
خۇدا بىزگە فەرزەند قىلدى ئەتا،
يېتىپ پىرلىق بولدۇم ئەمدى فەنا.
— ئا. نىزارى.

2) شەيخلىق.

پىرى مۇغان [پىرمۇغان] (پ) مەيخانىچى:
تەلبە زەلىلى هۇش ئىلە قوي قەدەمىڭ سېكسىن-سېكسىن،
پىرى مۇغان ئىشكىدە تىزدىلەر هەر قايان تەدەھ.
— زەلىلى.

پىسە [پىسە] (پ) ئالىچىپار، ئالا-بۇلا.
پىسە يىپەك — ئالىچىپار يىپەك.
پىسە تەناب — ئالا-بۇلا يىپ.

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

پەسەر [پەر] (پ) 1) بالا، پەرزەنت، ئۆسمۈر، ياش:
ئىرادە بۇ ئىبركەن قەزاۋۇ قەدەر،
پەسەر كەلدى مۇندا قالمىدۇر پەدەر.
ـــ ئا. نىزارى.

2) ئوغۇل، يىگىت:
بىرى دەپ: پەرىدىن يېتىپدۇر ئەسەر،
بىرى دەپكى: سەۋدا بولۇپدۇر پەسەر.
ـــ ئا. نىزارى.

پەسەند [پەسەند] (پ) ياقتۇرۇش، كۆڭۈل بەرىش؛ ئېتىبار:
بىرى كۆڭلىگە بولسا ئاندا پەسەند،
بولۇرمۇ ئىكىن غەمگە ئۇل سۆرمەند.
ـــ ئا. نىزارى.

پەسەند ئەيلەمەك ـــ ماقۇل قىلماق، ماقۇللىماق:
رەفىقى لەيلى، مەجنۇن روھىگىزنى ئەيلەدىم خۇشنۇد،
پەسەند ئەيلەگكى ئۇل ياردىمغە قىلغان جان نىسارىمغە.
ـــ ئا. نىزارى.

پەسەند قىلماق ـــ ياقتۇرماق، كۆڭۈل بەرمەك:
كىشىكىم جەھاندا ئېرۇر دەرد مەند،
كى بۇ نەزمىنى كۆرسە قىلغاي پەسەند.
ـــ ئا. نىزارى.

خۇد پەسەند ـــ تەكەببۇرلۇق، مەغرۇرلۇق:
نىزارى بولۇپدۇر بەسى خۇد پەسەند،
ھەۋا قەيدى بولمىش يولىغە كەمەند.
ـــ ئا. نىزارى.

ناپەسەند ـــ ناماقۇل؛ يېقىمسىز.

پەسەندە [پەسەندە] (پ) كۆركەم، يېقىملىق، ياخشى.

پەسەندىدە [پەسەندىدە] (پ) تاللانغان، خالىغان، كۆڭۈلگە ياققان.

پەستە [پەستە] (پ) پەستە ۋە پەستە دەرەخى.

پەستەئى دىلرەبا ـــ مەھبۇبىنىڭ ئاغزىدىكى دىلنى تارتقۇچى پەستە (مەھبۇبىنىڭ ئاغزىغا كىنايە قىلىنغان):
تۇرسە كەرەشمىلەر قىلىپ، ناز ئىلە باقسە ئايلانىپ،
بولسە چۇ غۇنچە ئاچىلىپ پەستەئى دىلرەبا كۆرۈڭ.
ـــ گۇمنام.

پىش [پىش] (پ) ئىلگىرى، ئالدىن؛ ئالدى:
ھەر بەلايى پىش كەلسە ئەۋلىيالار ياندۇرۇر،

ئاڭا هەم هەقدىن ئىنايەت بولسە قۇدرەت باردۇر.
— نەۋبەتى.

پىش ئامەد — ئۆزگىرىش، ۋەقە:
نەچچە كەلسە مۇندا پىش ئامەد قىلۇر،
تىلەنمەك بىلە كۆپ خۇش ئامەد قىلۇر.
— ئا. نىزارى.

پىش تۇتماق — ئالدىغا قويماق.

پىش قەدەم — ئالدىدا ماڭغۇچى، ئالدىنقى.

پىش نەزەر — كۆز ئالدىدىكى

پىشاب [پىشاب] (پ) سۇيدۇك.

پىشا پىش [پىشاپىش] (پ) هەممىنىڭ ئالدىدا، هەممىدىن ئىلگىرى.

پىشانى [پىشانى] (پ) 1) پېشانە، ماڭلاي؛ 2) تەقدىر، **تەلەي:**
ئولدى بىر نۇرۇڭ ركابىن نەرگىسى رۇھۇل — ئەمىن،
رەهمەتىڭ پىشانەسىدە دائىما يوق ئەردى هېچ.
— ئەرشى.

پىشە [پىشە] (پ) هۇنەر، كەسىپ؛ ئادەت:
دېدى شاهزادە: «كېتۇر تىشەنى،
كى مەئلۇم قىل بىزگە بۇ پىشەنى.»
— ئا. نىزارى.

پىشە ئەيلەمەك — ئادەت قىلماق:
ئادەمىيلىق پىشە ئەيلەپ ئىشق ئەفزۇن ئەيلەگىل،
مۇمكىن ئېرمەس ئول پەرىگە گەرچە ئاشىق پەرۋەرى.
— ئەرشى.

پىشە قىلماق — كەسىپ قىلماق، هۇنەر قىلماق:
ئاخىرەت سەرمايەسىدۇر كىم سەخاۋەت پىشە قىل،
رۇزى مەهشەردە شەفائەت ئەيلەگەي خاتەم ساڭا.
— نەۋبەتى.

ئافەت پىشە — ئاپەت كەلتۇرگۇچى، ئاپەتخور:
چىن چىنىدىن ئالىپ ئولدەم ئاچىلسە گۇل كەبى،
بولماغاي ناگەه بۇ ئافەت پىشە، ناگاه ئۆزگەچە.
— ئەرشى.

دام پىشە — دامغا چۇشۇرگۇچى، هىيلىگەر:
مىكر ئايىن دام پىشە ئەنبەردىن كاكۇللارىڭ،
خاتىرىم تارقاتماق ئۈچۈن هەر تەرەفكە تاراشۇر.
— ئەرشى.

ئەۋلاد گۇرۇپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com

خىرەد پىشە ــ ئەقىللىق، ئويلاپ ئىش قىلغۇچى.
ھەم پىشە ــ ھەم كەسىپ.
ۋەفا پىشە ــ ۋاپادار:

گەر بولسە ساڭا جەبرۇ جەفا خۇيۇ ۋەزىفە،
بولدى ماڭا ھەم مېھرۇ ۋەفا پىشەۋۇ ئادەت.

ــ ئەتائى.

پىشەسىز [پىشەسىز] ھۈنەرسىز، كەسپى يوق:

خوب ئەمەس چىقماق سەپەرگە تۆشەسىز ھەم پىشەسىز،
ھەر قەدەمدە نەچچە خىل كۈلفەت مۇھەييالانمىسۇن.

ــ ئارەزى.

پىشەۋۇر [پىشەۋر] (پ) ھۈنەرۋەن، كاسىپ.

پىشباز [پىشبار] (پ) كۈتۈۋېلىش، قارشى ئېلىش.

پىشباز چىقماق ــ قارشى ئېلىپ چىقماق، ئالدىغا چىقماق:

ھەمە ھېكمەت ئەھلى چىقىپ پىشباز،
تەھىييەت قىلىپ ئەيلەپ ئەرزۇ نىيازۇ.

ــ ئا. نىزارى.

پىشخانە [پىشخانە] (پ) قوبۇلخانا.

پىشكار [پىشكار] (پ) باشقۇرغۇچى، غۇجىدار.

پىشكەش [پىشكش] (پ) سوغا، تۆھپە:

كۆتەرتىپ ھەمە پىشكەش مالنى،
تاپىپ كەلتۈرۈپ نەچچە ھەممالنى.

ــ ئا. نىزارى.

پىشگاھ [پىشگاه] (پ) ئۆينىڭ تۆرى، ئالدى؛ ئالدى تەرەپ.

پىشۋا [پىشوا] (پ) يولباشچى، رەھبەر.

پىشۋاز [پىشواز] (پ) «پىشبازغا» غا قارالسۇن.

پىشىن [پىشين] (پ) 1) تۆتمۇشتىكى؛ 2) كۈن ئىگىلگەن چاغ.

ــ ئا. نىزارى.

پىندار I [پندار] (پ) مەغرۇرلۇق، تەكەببۇرلۇق.

پىندار II [پندار] (پ) ئويلاش، پىكىر قىلىش؛ گۇمان قىلىش.

پىنھان [پنهان] (پ) يوشۇرۇن، مەخپى:

چۇ زېرەك دېدى: «بىلمەدىم بۇ زەرۇر،
كى پىنھان ئىدى، تاپتى بۇ ئىش زۇھۇر.»

ــ ئا. نىزارى.

(ئاخىرى 134 ــ بەتتە)

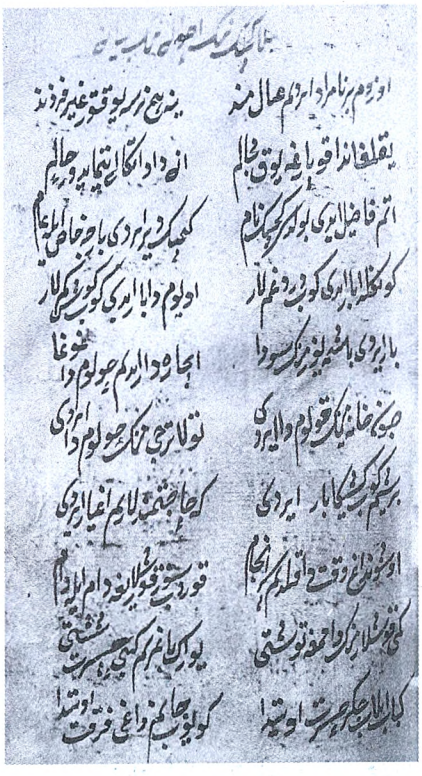

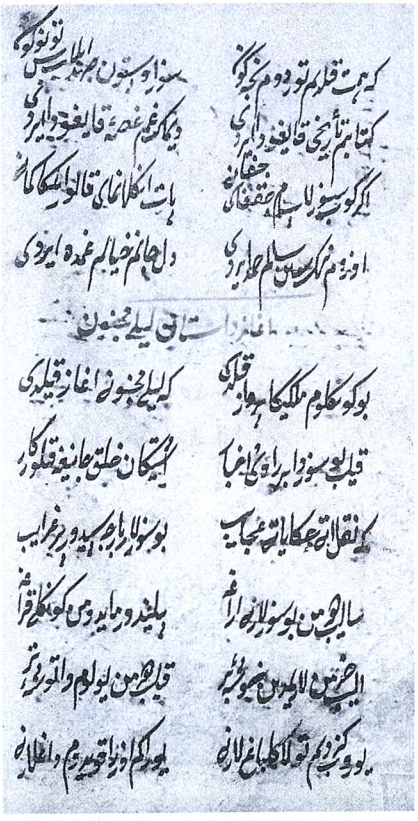

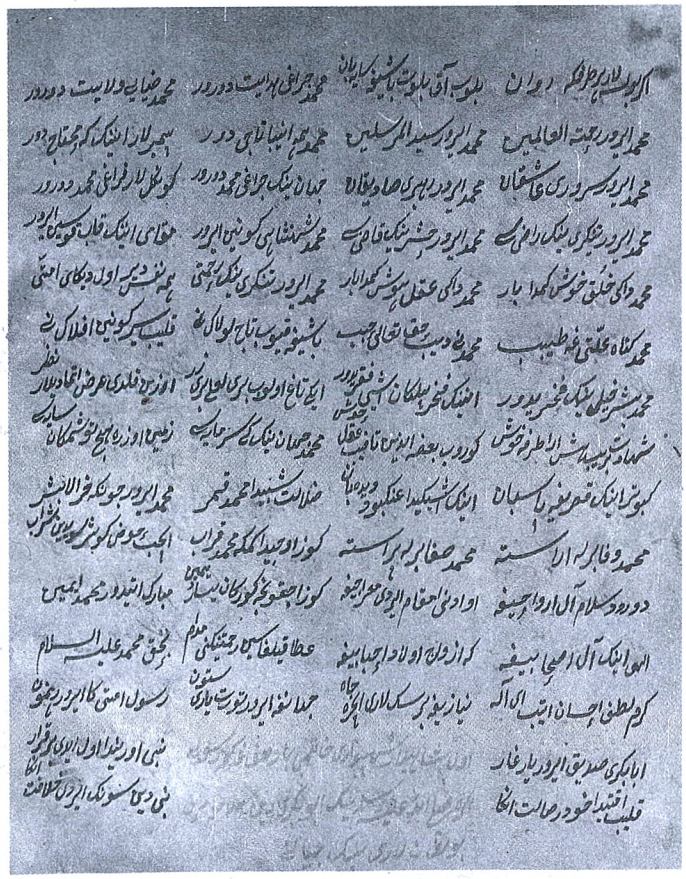

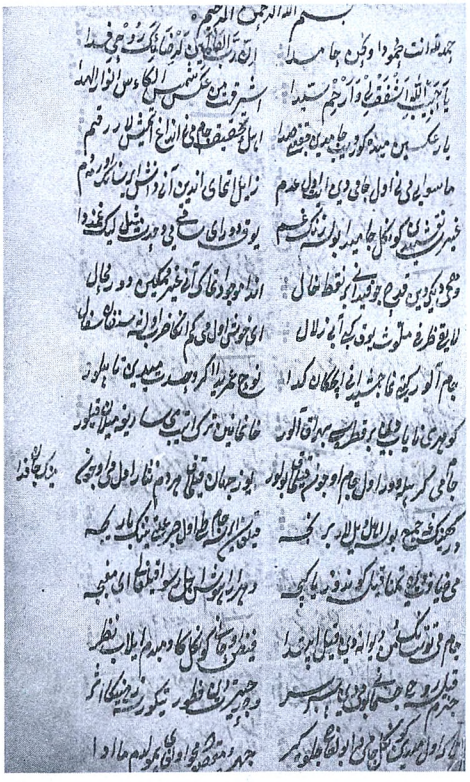

ئەۋلاد گۈرۈپپىسى
www.ewlat.org
www.uyghurkitap.com
ئۇيغۇرچە ماقالە، قەدىمىي ئەسەر ۋە قوليازمىلار ئامبىرى

源 泉（维吾尔文）总25期　　بۇلاق (ئۇمۇمىي 25 - سان) (يەسللىك ژۇرنال)

新疆人民出版社编辑出版　　شىنجاڭ خەلق نەشرىياتى تۈرىدى ۋە ئەسەر قىلدى
（乌鲁木齐市建中路54号）　　(ئۈرۈمچى شەھرى جيەنجۇڭ كوچىسى №54)
新疆新华印刷厂印刷　　شىنجاڭ شىنخۇا باسما زاۋۇتىدا بېسىلدى
乌鲁木齐市邮局发行　　ئۈرۈمچى شەھەرلىك پوچتا ئىدارىسىدىن تارقىتىلدى
全国各地邮局订阅　　جايلاردىكى پوچتا ئىدارىلىرى مۇشتېرى قوبۇل قىلىدۇ

国内统一刊号：CN 65 1063/1　　مەملىكەت بويىچە بىرلىككە كەلگەن ژۇرنال نومۇرى:
本刊代号：58－108定价：1.25元　　ۋەگالەت نومۇرى: 108－58　باھاسى: 1.25 يۈەن